



farnet

G H I D #6



Creșterea ecologică în zonele pescărești ale Europei



Cuprins

Lista de acronime	3	D. Diferite soluții pentru creșterea ecologică. .29	
Cuvânt înainte.....	5	<i>D.1 Servicii ecosistemice locale și amenințări/oportunități aferente.</i>	<i>29</i>
A. Introducere.....	6	<i>D.2 Dezvoltarea și menținerea unui „ecosistem al utilizatorilor” viabil</i>	<i>31</i>
B. Mediul în zonele pescărești europene	9	<i>D.3 Combinarea valorilor de mediu și economice a ecosistemelor protejate</i>	<i>35</i>
<i>B.1 FLAG-urile: catalizatori ai creșterii ecologice în Europa</i>	<i>9</i>	<i>D.4 Susținerea tranziției către un sector al pescuitului mai durabil</i>	<i>41</i>
<i>B.2 Provocări de mediu în ecosistemele acvatice ..</i>	<i>10</i>	<i>D.5 Promovarea inovării ecologice albastre</i>	<i>44</i>
<i>B.3 FLAG-urile și comunitățile pescărești în contextul reformei politicii comune în domeniul pescuitului (PCP) și a obiectivelor sale de mediu</i>	<i>13</i>	<i>D.6 Eliberarea potențialului energiei din surse regenerabile în zonele pescărești</i>	<i>47</i>
C. Mediul ca bază a dezvoltării economice	16	E. Concluzii	54
<i>C.1 The Mediul ca furnizor de servicii în zonele locale:</i>	<i>16</i>		
<i>C.2 Evaluarea capitalului de mediu: măsurarea evaluării economice a mediului</i>	<i>21</i>		

Fotografii:

(copertă, de la stânga la dreapta) FARNET/Serge Gomes da Silva, FLAG Thessaloniki – Greece, FLAG Thessaloniki – Greece, IPMA – I.P. – Portugal, FLAG Alsunga-Kuldiga-Skrunda – Latvia, Stephen Appleby – Brown & May Marine Ltd. – UK

Au colaborat:

Gilles van de Walle, Serge Gomes da Silva, Carlos de la Paz, Eamon O'Hara

Producție:

DevNet geie (AEIDL/Grupo Alba)/Kaligram.

Redactor: Comisia Europeană, Direcția Generală Afaceri Maritime și Pescuit, directoratul general.

Declinarea responsabilității: Direcția Generală Afaceri Maritime și Pescuit este responsabilă pentru producerea acestei publicații, dar nu este responsabilă pentru exactitatea, conținutul sau opiniile exprimate în anumite articole. Cu excepția unor dispoziții contrare, Comisia Europeană nu a adoptat sau aprobat în niciun fel opiniile exprimate în această publicație, iar afirmațiile nu trebuie considerate de încredere pentru că aparțin Comisiei sau Direcției Generale Afaceri Maritime și Pescuit. Comisia Europeană nu garantează exactitatea datelor incluse în această publicație. Comisia Europeană și persoanele care acționează în numele său își declină responsabilitatea față de scopurile în care ar putea fi utilizată aceasta.

© Uniunea Europeană, 2013.

Imprimat în Belgia pe hârtie reciclată.

Lista de acronime

PCP	Politica Comună pentru Pescuit	ICZM	Managementul Integrat al Zonelor Costiere
CRPMEM	Comitetul Regional pentru Pescuit Maritim și Acvacultură (Comité Régional des Pêches Maritimes et des Elevages Marins)	SMI	Sistem de Management Integrat
AEM	Agenția Europeană de Mediu	UICN	Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii
FEP	Fondul European pentru Pescuit (și succesorul său probabil, Fondul European pentru Pescuit și Afaceri Maritime FEPAM)	PNM	Parc Național Marin
EMAS	Sistemul de Eco-management și Audit	ZMP	Zonă Marină Protejată
FEDER	Fondul European de Dezvoltare Regională	SM	Stat Membru
FAO	Organizația pentru Alimentație și Agricultură (a Națiunilor Unite)	DCSMM	Directiva-cadru privind Strategia pentru Mediul Marin
FLAG(-uri)	Grupuri de Acțiune Locală Pescărești	MSY	Producție maximă durabilă
FP 7	Al șaptelea program-cadru de cercetare al UE	ASC	Arii Speciale de Conservare
PIB	Produsul Intern Brut	SIC	Situri de Importanță Comunitară
		APS	Arii de protecție specială
		TEEB	Economia Ecosistemelor și Biodiversității
		PNUM	Programul Națiunilor Unite pentru Mediu

Cuvânt înainte

Urmărirea creșterii economice și a unei calități mai bune a vieții reprezintă un instinct natural al omului, dar aceasta nu se mai poate face în mod izolat de mediul de care depinde. Grație inovațiilor tehnologice și medicale, ritmul dezvoltărilor umane a cunoscut o creștere exponențială după Al Doilea Război Mondial. Populația planetei a ajuns la șapte miliarde, față de doar 2,5 miliarde la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial. Această creștere rapidă a populației a cauzat o presiune fără precedent asupra resurselor noastre naturale și, în prezent, este imperativ să se recunoască rolul-cheie al naturii pentru susținerea civilizației noastre.

Prin complexitatea crescută a canalelor de distribuție și a proceselor de producție (este greu de crezut că supermarketurile sau recipientele de plastic erau în număr foarte mic acum 60 de ani), ne-am pierdut treptat percepția imediată asupra serviciilor furnizate de mediu și, prin urmare, inclusiv asupra importanței acestora. În multe cazuri nu știm de unde provine peștele pe care îl cumpărăm, dacă este un produs de acvacultură sau pescuit, sau produs/capturat într-un mod durabil.

Cu toate acestea, ecosistemele rămân în centrul tuturor activităților umane. În lipsa unei funcționări adecvate a ecosistemelor marine, de exemplu, stocurile de pește s-ar reduce inevitabil în mod drastic, iar acvacultura ar fi imposibilă. A devenit așadar imperativ ca omul să se apropie din nou de natură și să se asigure că dezvoltarea se face în mod durabil, fără a pune în pericol bunăstarea generațiilor viitoare, fie că este vorba de pescari sau de oameni ai care își desfășoară activitatea pe uscat.

Sperăm că acest ghid va oferi câteva soluții, reflecții și idei, care vor servi drept inspirație și motivație pentru Grupurile de Acțiune Locală Pescărești (FLAG-uri) în vederea atingerii obiectivelor acestora de vectori ai dezvoltării durabile în zonele pescărești europene.

„Depindem în mod fundamental de sistemele și resursele naturale pentru existența și dezvoltarea noastră. Eforturile noastre de luptă împotriva sărăciei și de urmărire a unei dezvoltări durabile se vor dovedi inutile dacă degradarea mediului și epuizarea resurselor naturale vor continua neabătute. La nivel național, strategiile trebuie să includă investiții pentru un management de mediu îmbunătățit și să realizeze schimbările structurale necesare pentru asigurarea durabilității mediului.”

Kofi Annan,
fost Secretar General al Organizației Națiunilor Unite

¹ Kofi Annan, *In larger Freedom, Raport al Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite prezentat în vederea unei decizii a șefilor de stat și de guvern în septembrie 2005, secțiunea D, Asigurarea durabilității mediului, punctul 57*

A. Introducere

Râuri, lacuri, zone umede, estuare, mări și oceane... Mediile marine și de apă dulce se numără printre cele mai productive și atrăgătoare ecosisteme ale planetei: aproximativ 40% din populația UE locuiește deja la mai puțin de 50 de km de țărm², iar cifra este în creștere, conducând la o cerere fără precedent pentru terenuri și la o presiune tot mai mare asupra ecosistemelor costiere. La nivel global, se estimează că habitatele costiere reprezintă aproximativ o treime din întreaga productivitate biologică marină³, ecosistemele de estuar (mlaștini sărăturate, pajiști marine, păduri de mangrove) numărându-se printre cele mai productive regiuni ale planetei. În același timp, ecosistemele de apă dulce susțin o abundență de specii neegalată, fiind în schimb chiar mai periclitate și cu rate de extincție de până la 15 ori mai mari decât în mediul marin⁴.

Societatea trebuie așadar să găsească un echilibru între protecția mediului și identificarea diferitelor utilizări ale acestor zone, fie în scopul asigurării hranei, pentru dezvoltări rezidențiale sau industriale, activități recreative sau ca surse de energie nepoluantă. Este nevoie de noi forme de management (inspirate uneori de principii vechi) pentru a pune aceste activități pe același plan cu conservarea sistemului complex care stă la baza tuturor: mediul și serviciile ecosistemice pe care le furnizează prin biodiversitatea sa și elementele fizice și culturale pe care le susține.

La frontiera dintre mediile terestru și acvatic, zonele pescărești au în comun potențialul ambelor lumi, dar și amenințările specifice acestora. Fiind unele dintre cele mai bogate, variate și căutate medii pentru activități umane, aceste zone reprezintă unul dintre cele mai dificile contexte în care să se realizeze o dezvoltare socială și economică durabilă.

În acest context, ținând cont de provocările viitoare din perspectiva resurselor maritime, a schimbărilor climatice și a nevoilor în permanentă schimbare ale populațiilor umane, zonele costiere și comunitățile pescărești au nevoie de o viziune clară pentru un viitor durabil. Europa 2020 (a se vedea caseta de mai jos) reprezintă strategia globală care cuprinde această viziune la nivelul UE, iar fondurile de gestiune partajată precum Fondul European pentru Pescuit (FEP) reprezintă instrumente care pot fi utilizate pentru a contribui la transpunerea acestei viziuni în realitate. În cadrul FEP, Axa 4 este instrumentul dedicat dezvoltării durabile a zonelor pescărești și, prin urmare, unul dintre instrumentele pe care comunitățile locale le pot utiliza în cadrul tranziției acestora către un viitor mai durabil.

² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-10-038/EN/KS-SF-10-038-EN.PDF

³ <http://www.epa.gov/bioiweb1/aquatic/marine.html>

⁴ Apa dulce: o resursă esențială – raport al Conservation International: https://learning.conservation.org/SouthAmericaEcosystemServices/Documents/ES%20Articles%20and%20Documents/CI_Freshwater_Factsheet.pdf

Caseta informațională 1 • Europa 2020: strategia UE de creștere pentru următorii zece ani

UE și-a stabilit drept obiectiv să devină o economie inteligentă, durabilă și inclusivă. Aceste trei priorități se sprijină reciproc și sunt în măsură să ajute UE și Statele Membre (SM) să obțină un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă, de productivitate și de coeziune socială. Din perspectiva mediului, strategia are următoarele obiective:

- > reducerea cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră;
- > obținerea a 20% din energie din surse de energie regenerabilă;
- > creșterea cu până la 20% a eficienței energetice.

UE a stabilit cinci obiective majore – privind ocuparea forței de muncă, inovarea, educația, incluziunea socială și mediul/energia – care urmează să fie îndeplinite până în 2020. Statele Membre au adoptat propriile lor obiective naționale în aceste domenii. Diverse acțiuni la nivel european și național vin în sprijinul strategiei, invitând cetățenii europeni să învețe, să se implice și să beneficieze de aspectele zilnice ale creșterii durabile.

Următoarele priorități ale Strategiei Europa 2020 pentru creștere durabilă ar trebui așadar să reprezinte elementele-cheie ale strategiilor locale atât în faza de dezvoltare a acestora, cât și pe parcursul analizei și selecției proiectelor.

În contextul Strategiei Europa 2020, creștere durabilă înseamnă:

- > dezvoltarea unei economii mai competitive, cu emisii scăzute de CO₂, care să utilizeze resursele în mod eficient și durabil;
- > protejarea mediului, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și stoparea pierderii biodiversității;
- > capitalizarea poziției de lider a Europei în dezvoltarea de tehnologii și metode de producție ecologice noi;
- > valorificarea rețelelor europene pentru a acorda întreprinderilor (în special micilor producători) un avantaj competitiv suplimentar;
- > îmbunătățirea mediului de afaceri, în special pentru IMM-uri;
- > ajutarea consumatorilor să aleagă produse și servicii în cunoștință de cauză.

http://ec.europa.eu/europe2020/index_ro.htm

Acest ghid se împarte în mai multe secțiuni (Figura 1): secțiunea B are drept obiectiv furnizarea de informații privind **provocările în materie de mediu cu care se confruntă UE**, acordând o atenție specifică schimbărilor climatice și impactului potențial al acestora asupra zonelor pescărești ale UE; secțiunea C evidențiază **rolul central al mediului** în cadrul dezvoltării durabile și prezintă concepte-cheie precum serviciile ecosistemice

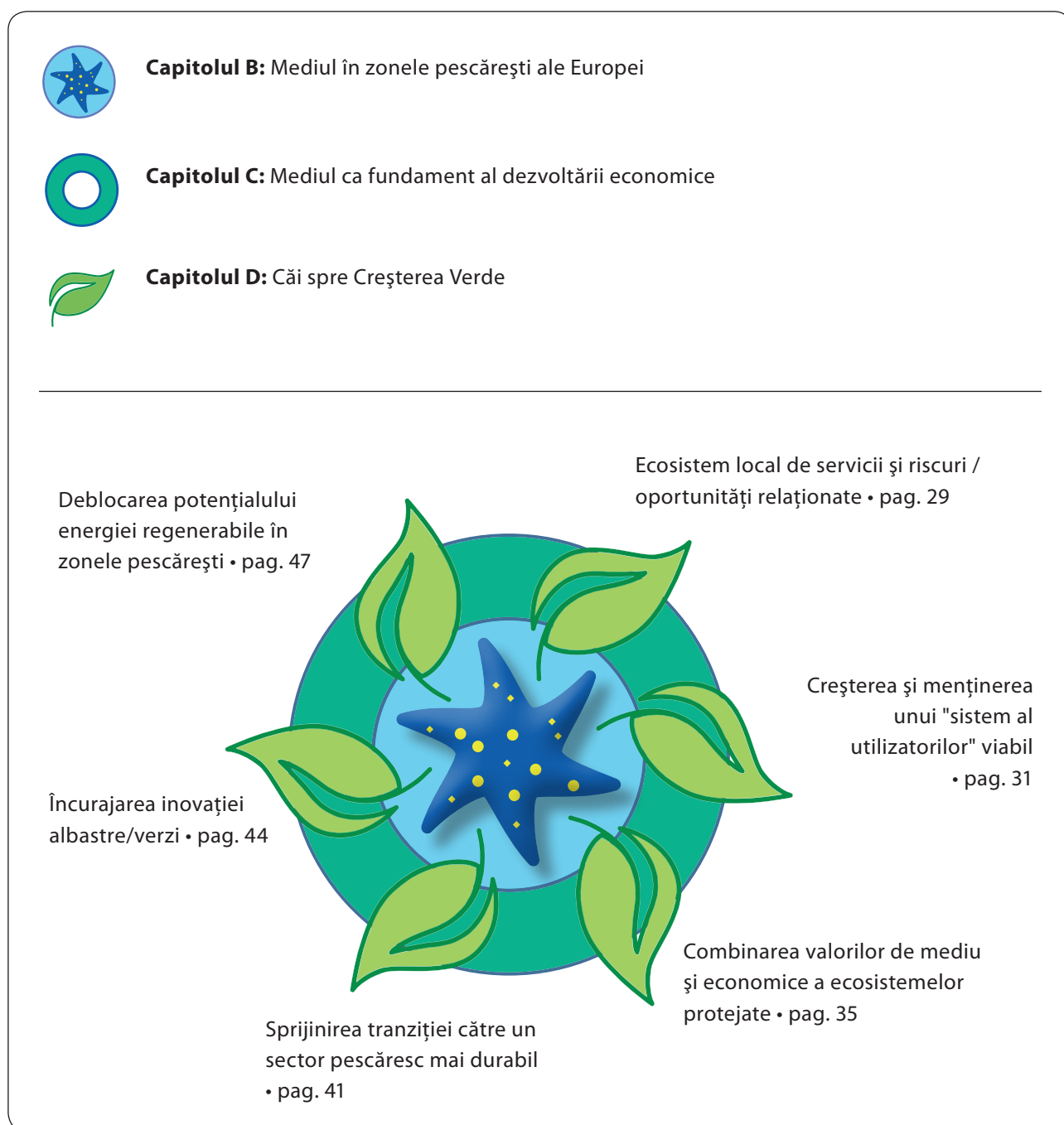
și evaluarea de mediu, două dintre elementele-cheie ale creșterii ecologice; iar secțiunea D se concentrează asupra unora dintre **căile pe care le pot urma FLAG-urile** pentru a genera creștere ecologică în zonele proprii.

Suntem conștienți că această ultimă secțiune ar putea să-i intereseze cel mai mult pe cei implicați în activitatea curentă a FLAG-urilor. În fapt, această secțiune

prezintă studii de caz și evidențiază domenii potențiale de acțiune care vor însemna mai mult pentru practicieni decât cadrele conceptuale. Totuși, secțiunile B și C sunt importante, deoarece îl ajută pe cititor să înțeleagă unele concepte fundamentale și să profite deplin de oportunitățile de dezvoltare locală legate de mediu.

Prin urmare, ne-am asigurat că secțiunea D conține trimiteri la concepte-cheie prezentate anterior în document și încurajăm cititorul să parcurgă acest document utilizând aceste repere conceptuale. La sfârșitul fiecărei secțiuni, am inclus și o sinteză a elementelor-cheie prezentate.

Figura 1 – Corespondența dintre diferitele secțiuni ale ghidului



B. Mediul în zonele pescărești europene

B.1 FLAG-urile: catalizatori ai creșterii ecologice în Europa

Nu există o definiție universală a creșterii ecologice. Prin urmare, în cadrul acestui ghid ne referim la creșterea ecologică în modul în care aceasta se reflectă în obiectivele strategiei Europa 2020 (a se vedea Caseta informațională 1 pentru mai multe informații privind Europa 2020). Vom considera creșterea ecologică drept o creștere durabilă, inteligentă și, favorabilă incluziunii, care valorifică în cea mai mare măsură mediul pentru dezvoltarea sa.

În situația în care soluțiile vechi nu reușesc să ofere răspunsuri la provocările de natură socială și economică cu care se confruntă Europa, trebuie încurajată o nouă „relație” între economie și mediu. Industriile de mediu sunt de o importanță fundamentală pentru economia Uniunii Europene. Comisarul european pentru combaterea schimbărilor climatice, Connie Hedegaard⁵, a indicat că aceste industrii angajează în mod direct aproximativ 3,4 milioane de persoane și reprezintă aproximativ 2,2% din produsul intern brut (PIB) al Europei. Aceasta înseamnă mai multe locuri de muncă decât în industria farmaceutică sau cea aerospațială.

Astfel cum se menționează în Comunicarea Comisiei Europene, *„Către o redresare economică generatoare de locuri de muncă”: „Crearea de locuri de muncă în economia verde a continuat în întreaga perioadă a recesiunii și se prevede că ea va rămâne relativ puternică. Numai sectoarele eficienței energetice și energiei regenerabile ar putea crea 5 milioane de locuri de muncă până în 2020”*⁶.

⁵ http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/hedegaard/headlines/news/2010-05-20_01_en.htm

⁶ *„Către o redresare economică generatoare de locuri de muncă”:* http://ec.europa.eu/news/employment/120419_ro.htm

De asemenea, se estimează că fiecare loc de muncă direct din industriile europene de mediu poate crea între 1,3 și 1,9 locuri de muncă indirecte.

Comunitățile costiere din Europa includ mici localități rurale, dar și orașe mari și prospere. Acestea pot fi deveni centre de inovare („hot-spot-uri”) în economia pescuitului sau orașe în afara itinerariilor turistice, cu un patrimoniu bogat și cu tradiții culinare care ar putea genera tendințele alimentare de mâine. În contextul Strategiei UE 2020, potențialul zonelor pescărești este considerabil. Acestea sunt zonele de unde se pot naște soluții și exemple de succes care să conducă Europa către viitorul său ecologic, inteligent și durabil.

Datorită varietății contextelor, zonele costiere prezintă o diversitate de spații de testare pentru inovarea socială și economică. Totuși, exact ca într-o reacție chimică, este nevoie de un substrat, de reactivi și de un catalizator pentru a produce rezultatul așteptat.

- > **Mediul, ca substrat**, deține capitalul și potențialul care, prin serviciile sale, pot defini și susține diferite soluții de dezvoltare.
- > **Partenerii socio-economici**, IMM-urile, pescarii, acvacultura și alte organisme ale sectorului primar reprezintă reactivii unei zone, fiecare cu propria sa gamă de competențe unice, dar adesea cu o viziune diferită asupra zonei și mediului din care face parte.

> **FLAG-urile**, prin alăturarea punctelor forte și a viziunilor prezente într-o zonă, pot îndeplini un rol de **catalizator**, creând condițiile pentru apariția unor soluții noi. Prin strategiile acestora și prin punțile pe care le creează, FLAG-urile pot deveni „vectori de creștere ecologică” și pot îmbogăți, calitativ și cantitativ, „ecosistemul partenerilor”.

În acest ghid, examinăm și evaluăm modul în care mediul și resursele naturale pot contribui la dezvoltarea locală. Prin analiză și exemple de proiecte, vom studia rolul pe care FLAG-urile îl pot îndeplini pentru mobilitatea actorilor locali și pentru exploatarea potențialului de mediu al zonei proprii pentru a susține o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

B.2 Provocări de mediu în ecosistemele acvatice

Astfel cum evidențiază Comisia Europeană în *Foia de parcurs privind amenajarea spațiului maritim*⁷, provocările cu care se confruntă astăzi regiunile noastre costiere, precum și mările și căile navigabile, se vor amplifica, deoarece intensitatea și multitudinea presiunilor continuă să crească.

Presiunile din partea utilizării concurențiale a unor resurse limitate sunt acute în ecosistemele acvatice, oferind o varietate de servicii de mediu unui număr mare de părți interesate diferite (a se vedea secțiunea C1 pentru o definiție a serviciilor de mediu). În multe zone costiere și de ape interioare, stocurile de pește reprezintă resursa supusă celei mai mari presiuni, estimându-se că aproximativ 30% din stocurile globale de pește sunt supra exploatare, iar încă 50% sunt exploatate la maxim⁸. Această situație reduce foarte mult posibilitatea de creștere a capturilor.

Apa este o altă resursă supusă unei presiuni enorme, prin utilizări diferite precum piscicultura/cultura moluștelor, producerea de energie, irigațiile și cererea în creștere de aprovizionare cu apă în scopuri casnice de-a lungul țărmului.

Mediile costiere și acvatice suferă, de asemenea, în urma dezvoltărilor imobiliare, care pot conduce la degradarea habitatelor, poluare, pierderea biodiversității și eroziune costieră.

Alte activități marine sau cu caracter acvatic, fie industriale, precum transporturile, dragarea, extracția de petrol sau generarea de energie; fie cu caracter recreativ, precum turismul, navigația, pescuitul sportiv sau scufundările, reprezintă toate surse potențiale de poluare sau de perturbare a ecosistemelor și a productivității acestora.

Pe lângă multe probleme de mediu care afectează ecosistemele costiere și acvatice, cea legată de schimbările climatice merită o atenție specială. Aceasta este în fapt o problemă globală de mediu, care afectează toate comunitățile locale, indiferent de tipul de zonă și poate afecta în mod grav economiile locale.

Din cauza creșterii frecvenței valurilor de caniculă, a inundațiilor și a focurilor de pădure, europenii încep să cunoască în mod direct impacturile tangibile ale schimbărilor climatice. UE are în prezent ca obiectiv limitarea încălzirii globale la maximum 2°C peste nivelurile temperaturii globale preindustriale anterioare anului 2050. Acesta este un obiectiv ambițios, deoarece presupune reducerea emisiilor de dioxid de carbon cu 80-95% în țările dezvoltate⁹.

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0791:FIN:RO:PDF>

⁸ FAO, 2010, The State of World Fisheries and Aquaculture (Starea pescuitului și acvaculturii în lume)

⁹ http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/index_en.htm

Schimbările climatice pot exacerba impactul presiunilor antropice în cursul deceniilor următoare, afectând mai multe tipuri de servicii de mediu pe care se bazează populațiile umane (mai multe informații privind serviciile ecosistemice sunt furnizate în secțiunea C1 a acestui ghid). Nivelurile în creștere ale mărilor vor afecta în special habitatele costiere și pe cele delimitate de maree, iar inundațiile costiere și eroziunea pot crește din cauza apariției mai frecvente a unor condiții meteorologice extreme.

Schimbările climatice reprezintă o problemă globală, dar efectele acestora sunt cele mai evidente la nivelul transformărilor și al impacturilor suferite de comunitățile locale. O astfel de provocare poate fi abordată doar printr-o combinație de politici globale și de acțiuni locale, ambele menite să reducă impacturile negative ale activității umane și să favorizeze adaptarea la schimbările care se produc deja.

FLAG-urile pot utiliza Axa 4 pentru a combate, dar și pentru a se adapta schimbărilor care afectează mediul comunităților costiere și pescărești. În strategiile locale de dezvoltare, pot fi făcute eforturi de integrare a unor obiective specifice, precum randamentul carburanților, planificarea durabilă a mobilității (prin favorizarea mijloacelor de transport care necesită mai puțină energie, de exemplu), eficiența resurselor, gestionarea deșeurilor și promovarea lanțurilor de aprovizionare locale. Inițiativele din aceste domenii sunt tot mai întâlnite, atât în cadrul Axei 4, cât și în afara acesteia (a se vedea exemplele de carburant alternativ pentru bărci,

dezvoltat de proiectul **ITSASOA**, sau proiectul prin intermediul Axei 4, **Huelva aquaculture**¹⁰, prezentat în secțiunea D4).

De asemenea, FLAG-urile pot valorifica o bază de cunoștințe tot mai cuprinzătoare privind bune practici din domeniul schimbărilor climatice, demonstrate la nivel mondial și concepute pentru a le maximiza transferul către fiecare nivel de administrație. Raportul proiectului privind economia ecosistemelor și a biodiversității (TEEB) pentru factorii de decizie de la nivel local și regional (2010)¹¹, de exemplu, subliniază prioritățile care ar trebui incluse în strategiile locale de dezvoltare pentru a răspunde provocărilor de mediu și pentru a facilita managementul serviciilor ecosistemice (a se vedea Caseta informațională 4 pentru mai multe informații privind TEEB).

În plus, programul LIFE al UE a susținut deja dezvoltarea unui set cuprinzător de instrumente pentru abordarea schimbărilor climatice în politicile curente de la nivel local (a se vedea Caseta informațională 2, privind inițiativele susținute de LIFE legate de schimbările climatice)¹².

¹⁰ link către revista nr. 6 – <http://tinyurl.com/atj64tz> – și exemplul de bună practică nr. 018-ES08 – <http://tinyurl.com/av8aevb>

¹¹ <http://www.teebweb.org/publications/teeb-study-reports/local-and-regional/>

¹² http://www.localmanagement.eu/index.php/cdp:local_authorities
http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=3245&docType=pdf

Caseta informațională 2 • LIFE Mediu: consolidarea capacității și răspunsuri locale la schimbările climatice – proiectul CHAMP

În cadrul responsabilităților obișnuite care le revin și prin promovarea implicării cetățenilor, autoritățile locale și regionale sunt bine poziționate pentru a contribui la lupta împotriva schimbărilor climatice prin dezvoltarea, implementarea și conectarea unor strategii de mediu integrate.

Pentru a favoriza acest lucru, proiectul CHAMP va crea și implementa un pachet de dezvoltare a competențelor [așa-numitul **sistem de management integrat** (SMI)], care să permită actorilor locali să contribuie la angajamentele de mediu ale UE și la cele privind schimbările climatice. De exemplu, SMI va ajuta autoritățile locale, regionale și naționale să adopte Sistemul de eco-management și audit (EMAS¹³) în activitățile lor zilnice. De asemenea, va permite acestor autorități să demonstreze și să construiască modele de practici de management de proiect cu o amprentă de carbon redusă.

Obiectivele principale ale proiectului CHAMP sunt:

- > sprijinirea autorităților locale și sub-regionale la îndeplinirea angajamentelor asumate de UE în temeiul Protocolului de la Kyoto;
- > îmbunătățirea aplicării legislației existente a UE în materie de mediu la nivel local și sub-regional;
- > crearea unor centre SMI naționale de consolidare a capacității.

¹³ Sistemul de eco-management și audit (EMAS) este un instrument de management destinat companiilor și altor organizații în scopul evaluării, raportării și îmbunătățirii performanței de mediu a acestora http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm

În calitate de parteneriate locale cu planuri de acțiune pentru zonele lor, FLAG-urile au potențialul de a aplica principiile dezvoltării durabile în mod integrat pentru a combate schimbările climatice. Acestea pot fi un vector de schimbare prin:

- > adoptarea unor criterii de selecție a proiectelor, care acordă o atenție deosebită inițiativelor care promovează eficiența energetică și a resurselor;
- > identificarea orientărilor, instrumentelor și bunelor practici existente la nivelul guvernării locale pentru a consolida capacitatea autorităților locale de dezvoltare a unor politici coordonate. Aceasta ar

asigura existența unui dialog la mai multe niveluri și instaurarea unor mecanisme adecvate de monitorizare, precum EMAS (a se vedea Caseta informațională 2) pentru a evalua eficiența operațiunilor și proiectelor destinate reducerii amprentei asupra climei și a vulnerabilității regiunii lor.

B.3 FLAG-urile și comunitățile pescărești în contextul reformei politicii comune în domeniul pescuitului (PCP) și a obiectivelor sale de mediu

Anul 2013 reprezintă un moment hotărâtor pentru politica europeană pentru pescuit: propunerea Comisiei Europene pentru PCP a intrat în procedura de co-decizie între Parlamentul European și Consiliu și va fi intens discutată și revizuită înainte de intrarea sa în vigoare planificată pentru 1 ianuarie 2014. Propunerea stabilește obiective de mediu ambițioase, care sunt în concordanță cu Directiva-cadru privind strategia pentru mediul marin și dispozițiile acesteia legate de obținerea unei stări ecologice bune a mediului marin.

Principiul care stă la baza obiectivelor de mediu ale reformei este asigurarea durabilității activităților pescărești. Primul obiectiv este acela de a se asigura că stocurile de pește sunt menținute la nivelul producției maxime durabile (MSY) până în 2015. Acest nivel, definit ca nivelul la care „capturile maxime care pot fi extrase în siguranță în fiecare an și care mențin dimensiunea populației de pește la nivelul maxim de productivitate”¹⁴, ar facilita o îmbunătățire majoră a productivității stocurilor de pește și, în schimb, o creștere a capturilor, a veniturilor și a rentabilității flotei de pescuit.

Un alt obiectiv de mediu important este eliminarea practicii de aruncare înapoi în mare a capturilor nedorite. Regulamentul de bază prevede obligația de a debarca integral capturile din speciile reglementate.

Un plan multianual de gestionare va permite de asemenea o mai bună planificare a eforturilor de pescuit și va favoriza durabilitatea stocurilor, iar măsurarea stocurilor de pește nu ar mai fi efectuată izolat, ci în cadrul unor programe de gestionare multi-stoc.

În mod evident, obiectivele de mediu ale reformei sunt ambițioase și pot avea un impact important asupra comunităților pescărești locale. Este totodată

important de menționat că majoritatea impacturilor negative asociate acestor măsuri ar trebui să fie simțite pe termen scurt, cu obiectivul principal de a asigura viabilitatea pe termen lung a stocurilor de pește și a comunităților pescărești care depind de acestea. Pentru a permite atingerea MSY, va fi necesar ca anumite exploatații pescărești să-și reducă eforturile de pescuit pe termen scurt, dar cu obiectivul de a asigura câștiguri durabile pe termen lung. Tranziția către o flotă care nu aruncă capturi înapoi în mare va presupune, de asemenea, adaptări ale echipamentelor și ale tehnicilor pentru a reduce capturile nedorite, implementarea unor planuri privind capturile pentru a evita zonele și sezoanele cu o probabilitate mai mare a unor capturi accidentale, precum și elaborarea unor soluții pentru capturile nedorite aduse la țarm.

Pentru a contribui la compensarea impactului acestor măsuri pe termen scurt spre mediu, instrumentul financiar al PCP, Fondul european pentru pescuit (și succesorul său probabil, Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, FEPAM) vor continua să ofere posibilități comunităților locale. Noua PCP prevede un rol sporit al organizațiilor pescarilor și al instituțiilor regionale precum consiliile consultative și organizațiile de producători și se prevede și o creștere a sprijinului alocat dezvoltării durabile a comunităților pescărești. În acest context, FLAG-urile pot ajuta la generarea de soluții inovatoare, care să contribuie la adaptarea comunităților pescărești la obiectivele noii PCP.

În acest sens, reforma PCP și rolul în creștere al nivelurilor local și regional la gestionarea pescuitului și a economiei comunităților pescărești urmează o tendință globală, astfel cum se subliniază în recentul raport PNUM, *Green Economy in a Blue World*¹⁵ (a se vedea Caseta informațională 3).

¹⁴ COM(2011) 417 Final; Comunicarea Comisiei privind reforma politicii comune în domeniul pescuitului

¹⁵ UNEP et al. 2012, *Green Economy in a Blue World* www.unep.org/greeneconomy and www.unep.org/regionalseas

Caseta informațională 3 • Economia verde într-o lume albastră, raport al PNUM

Consolidarea organismelor regionale de pescuit, a agențiilor naționale de gestionare a pescuitului, a organizațiilor comunităților pescărești și ale pescarilor, precum și a asociațiilor din sectorul privat este critică pentru utilizarea durabilă și echitabilă a resurselor marine. Există deja un cadru juridic și politic internațional solid prin Codul de conduită al FAO pentru un pescuit responsabil și acordurile internaționale și planurile de acțiune conexe. Dificultatea constă în acordarea de stimulente și resurse adecvate pentru a implementa acest cadru la nivel local, regional și național.

Data fiind dependența afacerilor pescarilor și a acvaculturilor de serviciile ecosistemice, aceștia ar trebui să fie „gardieni” ai mediului marin. Ecologizarea sectoarelor pescuitului și acvaculturii necesită o recunoaștere generală a rolurilor mai largi ale acestora în societate – în special acela al exploatațiilor artisanale pentru creșterea economică locală, reducerea sărăciei și securitatea alimentară – prin intermediul unui cadru de guvernare cuprinzător, gestionarea factorilor interni și externi care influențează sectorul, implementarea unei abordări ecosistemice pentru pescuit și acvacultură, cu sisteme de exploatare corecte și responsabile care favorizează conservarea și o mai mare integrare socială și prin integrarea pescuitului și acvaculturii în managementul bazinului hidrografic și al zonei costiere, inclusiv prin amenajarea teritoriului.

Tranziția de la rezistență la flexibilitatea față de mediu

În romanul său realist, „Jurnalul de pe Marea Cortez”¹⁶, John Steinbeck a ilustrat dificultățile întâmpinate în încercarea de a închiria un vas de pescuit sardine pentru a efectua activități de explorare a biodiversității marine în Golful Californiei în 1940:

„De fapt, deși sezonul de pescuit se încheiase, niciun căpitan nu s-a arătat interesat să ne închirieze barca pentru cercetările noastre, tot așa cum nici unul nu era interesat în vreun fel de realitatea terestră a drumurilor,

a industriilor sau a construcției de case. Nu era vorba de ignoranță, ci de putere. Toate gândurile, emoțiile le erau dedicate pescuitului de sardine. Și nimic altceva.”

Deși romantică și ușor exagerată, această descriere ne face să credem că puterea caracteristică a comunităților pescărești poate fi transformată într-o forță motrice puternică. Rămâne ca FLAG-urile care au o poziție centrală, să o utilizeze, să transforme această forță, aceste emoții și atu-uri în vectori ai tranziției către o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

¹⁶ ISBN13: 9780141186078

Aspectele principale ale secțiunii:

- > Creșterea ecologică poate sta la baza unor noi evoluții ale zonelor pescărești ale UE.
- > Ecosistemele acvatice sunt supuse unor presiuni în urma utilizării concurențiale a unor resurse limitate și a schimbărilor de echilibru la nivelul mediului.
- > Există deja instrumente la îndemâna comunităților locale pentru a contracara problemele de mediu la nivel local, inclusiv schimbările climatice.
- > Propunerile de reformă a PCP stabilesc obiective de mediu ambițioase, care vor avea un impact asupra comunităților pescărești pe termen scurt, dar care vor contribui la asigurarea viabilității lor pe termen lung.
- > FLAG-urile pot ajuta comunitățile pescărești să se adapteze la obiectivele PCP reformate.
- > Punctele forte caracteristice ale comunităților pescărești pot fi transformate într-o forță motrice puternică.

C. Mediul ca bază a dezvoltării economice

Complexitatea mediului, presiunile pe care acesta le resimte în prezent (de la utilizarea concurențială până la modificările cauzate de schimbările climatice sau de alte elemente perturbatoare), așteptările noastre față de capacitatea sa de a susține viitoarea creștere albastră/ecologică – toate aceste elemente necesită o înțelegere mai profundă a dinamicii existente în spatele utilizării resurselor de mediu.

Toate activitățile economice, definite ca activitățile legate de producția, consumul și schimbul de bunuri și servicii realizate de oameni pentru a-și satisface nevoile¹⁷, se bazează într-o măsură mai mică sau mai mare pe mediu. În mod evident, pescuitul nu poate

exista fără pește, așa cum în mod similar, computerele și cele mai avansate tehnologii care stau la baza succesului multor industrii se bazează pe natură pentru componente. Dincolo de simpla furnizare de bunuri sau materii prime, mediul furnizează totodată spațiul și condițiile necesare pentru dezvoltarea multor altor activități economice.

Diferitele bunuri și servicii pe care natura le furnizează omenirii sunt cunoscute ca servicii ecosistemice. Aceste servicii care cuprind o gamă variată, ajută la explicarea legăturilor dintre activitățile economice și mediu și vor fi evidențiate și explicate în secțiunea următoare. De asemenea, vom analiza motivele pentru evaluarea acestor servicii și câteva dintre metodele de evaluare existente.

¹⁷ Drept rezultat, activitățile economice nu se referă doar la activitățile comerciale, ci și la activități pe care oamenii le realizează în viața privată pentru a-și satisface unele nevoi sau pentru a-și îmbunătăți calitatea vieții, în activitățile casnice sau în timpul liber.

C.1 The Mediul ca furnizor de servicii în zonele locale¹⁸:

Mediul este alcătuit în general dintr-o varietate de ecosisteme, care pot fi definite ca „mozaicuri dinamice, compuse din microorganisme, plante, animale și caracteristici ale mediului fizic care interacționează, se influențează și au un impact reciproc”¹⁹. Așa cum s-a menționat anterior, aceste ecosisteme furnizează societății o varietate de bunuri și servicii.

Serviciile ecosistemice pot fi clasificate în câteva categorii²⁰, în funcție de tipurile de bunuri și servicii furnizate. Clasificarea următoare are la bază clasificarea elaborată de inițiativa **Economia ecosistemelor și a biodiversității** (TEEB) (a se vedea Caseta informațională 4 privind inițiativa TEEB)

¹⁸ Sursele principale pentru informațiile din această secțiune a documentului sunt Evaluarea ecosistemelor mileniului (MEA) și studiul TEEB „Economia ecosistemelor și a biodiversității”.

¹⁹ Evaluarea ecosistemelor mileniului (Millennium Ecosystem Assessment – MEA), Oportunități și provocări pentru comerț și industrie.

²⁰ Această clasificare are la bază clasificarea TEEB. Pentru mai multe informații, a se consulta *A Quick Guide to The Economics of Ecosystems and Biodiversity for Local and Regional Policy Makers* (Scurt ghid privind economia ecosistemelor și a biodiversității pentru factorii de decizie de la nivel local și regional), TEEB (2010)

- > **Servicii de furnizare:** toate aceste servicii sunt legate de furnizarea de bunuri sau materiale pe care le produc ecosistemele (alimente, apă, materii prime etc.). Aceste bunuri sau materiale sunt utilizate în mod direct, fie ca surse de alimentație, fie sub formă de materii prime, pentru a sta la baza unor produse mai complexe. Se consideră că toate activitățile extractive, precum pescuitul, fac parte din această categorie de servicii ecosistemice.
- > **Servicii de reglare:** aici, ecosistemul este considerat un regularizator al mediului și un furnizor de servicii asociate (climă, calitate a apei, prevenirea evenimentelor meteorologice extreme etc.). Aceste servicii susțin/favorizează dezvoltarea majorității celorlalte activități și, prin urmare, dețin un rol economic crucial. Deoarece beneficiile acestor servicii sunt în cea mai mare parte indirecte, acestea sunt adesea neglijate.
- > **Servicii de habitat:** se referă la furnizarea de către ecosistem a spațiului vital necesar pentru diferite forme de viață. Serviciile de habitat sunt servicii de suport prin excelență. Acestea sunt complexe și alcătuite dintr-o varietate de beneficii care facilitează dezvoltarea vieții.
- > **Serviciile culturale** sunt beneficii nemateriale asociate ecosistemelor și includ experiențe recreative, spirituale sau estetice. Beneficiile derivate din aceste servicii nu sunt asociate cu niciun aspect tangibil, dar se bazează în cea mai mare parte pe experiențele personale în urma interacțiunii cu mediul.

Este important de remarcat că ecosistemele sunt în mod implicit sisteme extrem de complexe și, deși clasificarea serviciilor pe care le furnizează poate contribui la facilitarea înțelegerii, aceasta nu poate reflecta deplin complexitatea interacțiunilor din realitate. În fapt, toate diferitele servicii ecosistemice sunt strâns legate, ceea ce presupune că diferitele categorii nu se exclud reciproc ci se pot suprapune.

Ponderea fiecărui serviciu poate fi diferită de la un ecosistem la altul. Unele ecosisteme vor oferi servicii de furnizare puternice, pe când altele vor fi mai importante din perspectiva oferirii habitatului sau a reglării climatei. Ecosistemele costiere sunt deosebit de bogate, în sensul că oferă un nivel foarte ridicat pentru majoritatea acestor servicii. Tabelul 1 prezintă varietatea și importanța fiecăruia dintre serviciile oferite de diferite sub-secțiuni ale ecosistemelor costiere și acvatice. Acest grafic ilustrează nivelul diversității din perspectiva diferitelor servicii, evidențiind și specificitatea fiecărui ecosistem din punctul de vedere al amplitudinii tipului de servicii oferite.

Serviciile ecosistemice sunt luate în considerare tot mai mult în strategiile de dezvoltare ale UE și în politicile statelor membre. Strategia UE în domeniul biodiversității, de exemplu, prezintă aspecte care vor trebui abordate pentru a ține seama de potențialul economic al serviciilor ecosistemice (a se vedea Caseta informațională 4).

Tabelul 1 – Cele mai importante servicii ecosistemice din zonele costiere și interioare și amploarea acestora

Zone costiere și interioare		
Servicii	Exemple de servicii	Exemple de proiecte din Axa 4 cu impact pozitiv asupra serviciului (proiecte non-Axa 4, cu caractere italice)
FURNIZARE		
Produse alimentare	Producerea de biomasă animală comercială	Pește „din barcă” – Germania
Fibre, lemn, carburant	Producerea de biomasă vegetală comercială	<i>Culturi și produse secundare, ITSASOA, Franța</i>
Produse biochimice	Extragerea de materiale din biota	Componente extrase din crustacee pentru biomedicină, Portugalia
REGLARE		
Reglarea climei	Reglarea gazelor cu efect de seră și a climei, susținerea unor condiții de viață adecvate pentru societăți	Făină de pește din deșeuri de pește – Spania; Marca „Km 0” pentru aprovizionare locală – Portugalia
Controlul poluării și detoxificare	Reținerea, recuperarea și eliminarea nutrienților în exces și a poluanților	Cooperare între crescătorii de crustacee și agricultori pentru a monitoriza și combate poluarea apei, CAP2000, Franța
Pericole naturale	Controlul inundațiilor, protecția împotriva furtunilor și a eroziunii	Idee de proiect – Studii privind eroziunea costieră locală, Suedia
CULTURAL		
Spiritual și motivator	Sentimente și bunăstare personală	Restaurarea patrimoniului pentru valoare istorică și productivă, DE BOET, Țările de Jos
Recreativ	Oportunități pentru turism	Formare pentru pescari, Finlanda Dezvoltarea unei zone de agrement, Estonia
HABITAT		
Biodiversitate	Habitat pentru specii, cu sau fără valoare comercială	Implicarea pescarilor la gestionarea unei ZMP – FR
Exemplu de proiect (Axa 4)	Toate proiectele prezente în acest tabel sunt disponibile, împreună cu alte informații la această pagină – http://tinyurl.com/aa4dj6l	

Sursa: adaptare după Evaluarea ecosistemelor mileniului, 2005. Ecosistemele și bunăstarea oamenilor: Sinteza pentru Zone umede și Apă.

Râuri, iazuri	Estuare, mlaștini	Lagune, mlaștini sărăturate	Zone de maree, plaje, dune	Ape costiere, recifuri, pajiști marine
+++	++	++	+	+++
+++	+++	+		
+	+	++	+	+++
++	++	++	+	++
+++	+++	++		
+++	++	+	+	++
+++	+++	++	+++	+++
+++	+++	+	+++	+++
++	++	+	+++	+++

Caseta informațională 4 • Strategia UE în domeniul biodiversității și studiul privind economia ecosistemelor și a biodiversității (TEEB).

Servicii ecosistemice: Acțiunea 5 a Strategiei UE în domeniul biodiversității

„Statele membre, cu asistența Comisiei, vor identifica și evalua, până în 2014, starea ecosistemelor și a serviciilor aferente de pe teritoriul lor național, vor calcula valoarea economică a respectivelor servicii și vor promova integrarea acestor valori în sistemele contabile și de raportare la nivelul UE și la nivel național până în 2020.”

Studiul privind economia ecosistemelor și a biodiversității (TEEB) este o inițiativă finanțată de PNUM și Comisia Europeană, printre alții, și constă într-o serie de rapoarte care oferă instrumente menite să contribuie la includerea serviciilor ecosistemice pe agenda politicilor locale sau regionale pentru diferite niveluri de participare.

Elemente ale raportului privind politicile locale și regionale (TEEB D2), dar și ale rapoartelor adresate cetățenilor și mediului comercial (TEEB-D3 și D4) furnizează informații prețioase și instrumente care ar putea fi utile pentru FLAG-uri și participanții la proiecte. Aceste rapoarte oferă, de exemplu, orientări practice privind modurile de răspuns în fața pierderii biodiversității la nivel local și regional, precum și informații cu privire la tehnicile de evaluare a serviciilor de mediu (a se vedea secțiunea C2 de mai jos).

Este necesar ca FLAG-urile să cunoască diferitele servicii furnizate de mediu în zonele proprii. Mai mult, acestea trebuie să analizeze modul în care bogăția și calitatea vieții din zonă depind de aceste servicii și să identifice orice amenințări potențiale. În paralel, unele servicii ecosistemice ar putea, de asemenea, să fie insuficient folosite și să prezinte noi oportunități de creștere. Este important ca FLAG-urile să aibă mereu în vedere că posibilitatea de a beneficia de aceste servicii trebuie să implice asumarea responsabilității, ceea ce înseamnă că dezvoltarea unei activități pe baza unui serviciu ecosistemic trebuie să asigure durabilitatea activității și a ecosistemului asociat. Prin urmare, poate fi necesar să se includă o evaluare a eventualelor impacturi negative ale dezvoltării asupra serviciilor ecosistemice, precum și cerința adoptării unor măsuri specifice de reducere a acestora.

În fapt, consecința fundamentală privind bogăția ecosistemelor costiere este că acestea atrag multă atenție și interes. Mediile costiere cunosc o varietate largă de utilizări care pot conduce la tensiuni și conflicte între părțile interesate concurente. Gestionarea utilizărilor și a conflictelor, valorificând la maxim beneficiile pentru societate, se numără printre provocările la care trebuie să răspundă actorii dezvoltării locale din zonele pescărești. Acest aspect va fi elaborat în continuare, în secțiunea D2. Identificarea diferitelor tipuri de servicii pe care le furnizează mediul, precum și înțelegerea valorii acestor servicii pot ajuta comunitățile să aleagă în cunoștință de cauză. Următorul capitol va fi dedicat acestui subiect.

C.2 Evaluarea capitalului de mediu: măsurarea evaluării economice a mediului

De ce este necesar să se stabilească o valoare pentru mediu?

Din ceea ce am văzut mai sus, este clar că mediul furnizează o varietate de servicii cruciale locuitorilor ecosistemelor. Totuși, deși toată lumea este de acord, de exemplu, că este important să poți respira aer curat sau să locuiești într-o zonă cu un mediu sigur, se dovedește adesea dificil să se dea o valoare acestui tip de servicii.

În multe cazuri, deciziile privind politicile se iau în temeiul unor compromisuri de mediu, sociale și economice pentru a încerca să se valorifice la maxim utilizarea resurselor în beneficiul societății. De exemplu, opțiunea A este comparată cu opțiunile B și C și, deși considerentele de natură economică nu reprezintă singurul parametru care influențează procesul decizional, acestea păstrează un rol central. De aici decurge importanța posibilității de a stabili o valoare pentru serviciile furnizate de mediu.

Unii se opun oricărei încercări de a stabili o valoare pentru mediu. În fapt, deoarece mediul stă la baza întregii vieți de pe pământ și, prin urmare, la baza oricărei activități, teoretic, valoarea acestuia ar trebui considerată infinită. Totuși, din perspectivă economică, valoarea infinită a mediului este imposibil de transpus, iar riscurile nu pot așadar nicicum să intre în ecuație.

Atribuind o valoare economică serviciilor furnizate de mediu, se poate asigura că valoarea acestora este inclusă activ în procesul decizional și nu trecută cu vederea pentru că „este oricum disponibilă”.

În plus, așa cum am văzut în secțiunile precedente, mediul este supus unei game variate de utilizări. Totuși, posibilitățile de utilizare a unei resurse în diferite scopuri nu sunt infinite. Aceasta deoarece utilizarea unei resurse de către o activitate reduce adesea disponibilitatea acelei resurse pentru o altă activitate și deoarece dezvoltarea unui tip de activitate poate adesea avea un impact negativ asupra dezvoltării altor activități. În termeni economici, această relație negativă este definită ca externalitate negativă.

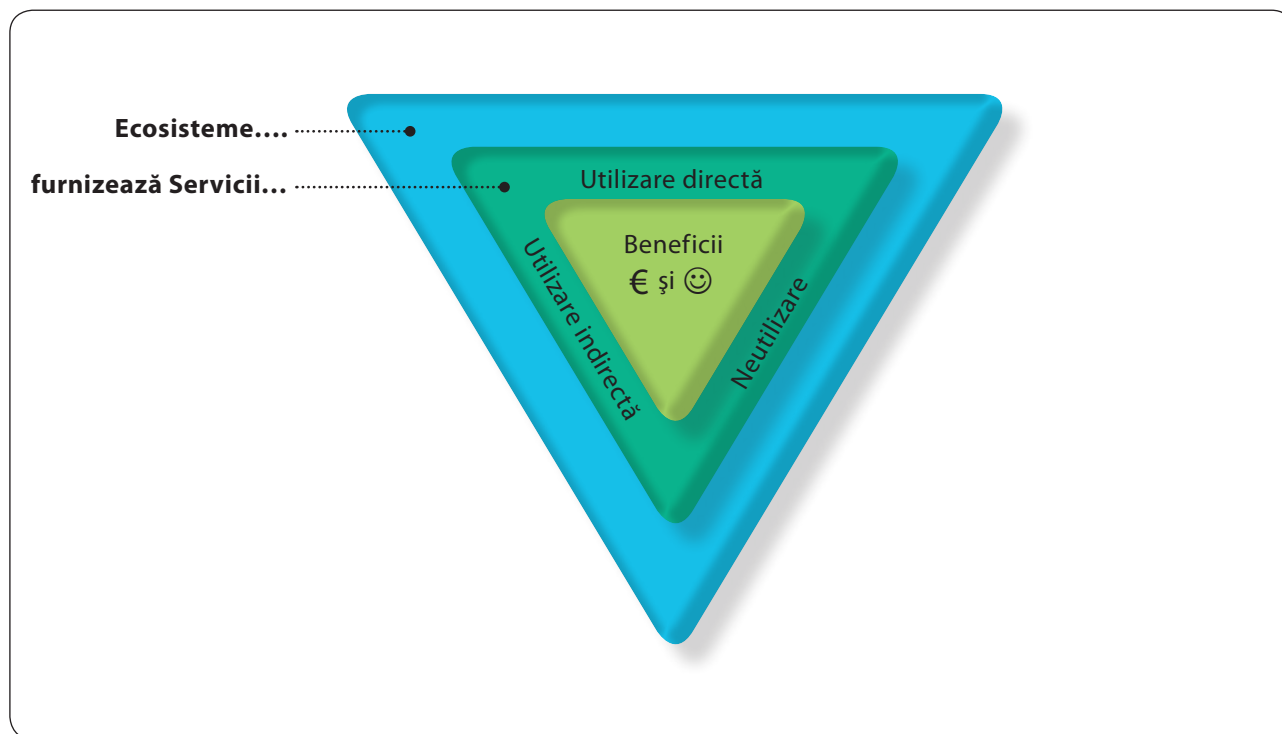
Din cauza pescuitului comercial, de exemplu, rămân mai puțin pești pentru pescarii sportivi sau scafandri, generând un impact negativ asupra potențialului turistic și recreațional generate de aceste activități. Din altă perspectivă, crearea de rezervații marine, care pot atrage mai mulți scafandri datorită unei abundențe mai mari a peștilor, poate reduce, de asemenea, capturile comerciale (cel puțin pe termen scurt, a se vedea partea D3 privind zonele protejate), având așadar un impact asupra rentabilității flotei de pescuit.

Evaluarea permite o analiză a situației și facilitează reflecția privind modurile de utilizare a mediului. Se pot compara astfel opțiunile și consecințele schimbării opțiunilor. Prin recunoașterea valorii economice a serviciilor de mediu și a posibilității unei reduceri a acestor servicii din cauza unei activități noi sau alternative, se pot identifica costurile/beneficiile reale pentru societate.

Tipuri de valori

Valoarea economică a serviciilor de mediu poate fi derivată din tipul utilizării care li se atribuie. În fapt, diferite servicii de mediu (a se vedea secțiunea C1) pot fi utilizate de diferite persoane/d activități în moduri variate, prin urmare li se atribuie tipuri de utilizări diferite și dobândesc valori corespunzătoare. Principalele trei tipuri de valoare de utilizare care li se atribuie serviciilor de mediu sunt valoarea de utilizare directă, valoarea de utilizare indirectă și valoarea neutilizabilă²¹.

²¹ Literatura economică identifică chiar mai multe tipuri și subtipuri de valori economice. Totuși, din motive de simplificare, autorii au ales să se concentreze doar asupra valorilor directe, indirecte și neutilizabile. Pentru cei interesați să afle mai multe despre diferitele tipuri de valoare, a se consulta: http://www.teebweb.org/resources/ecosystem-services/#tabbed_box_1

Figura 2 – Legăturile dintre serviciile ecosistemice și valorile economice

Valoarea de utilizare directă a unui serviciu este derivată din utilizarea directă reală a acestui serviciu de către oameni. Această utilizare directă a resursei poate fi pentru consum, atunci când bunurile furnizate sunt consumate (precum peștele pentru alimentație) sau nedestinate consumului, atunci când bunurile/serviciile furnizate sunt doar pentru divertisment (precum peștele pentru scufundări). Acest tip de valoare de mediu este cel mai mult asociat serviciilor de furnizare (pentru consum) și serviciilor culturale (nedestinate consumului) (a se vedea Tabelul 2 pentru o sinteză a legăturilor dintre tipurile serviciilor ecosistemice și valorile atribuite).

Valorile de utilizare indirectă sunt valorile care rezultă fie din serviciul furnizat de mediu pentru a susține activitățile de utilizare directă, fie pentru a permite valorificarea indirectă a serviciilor de mediu. Valorile de

utilizare indirectă sunt mai ales legate de serviciile de habitat, culturale sau de reglementare. De exemplu, un cultivator de scoici depinde de adăpostul pe care îl oferă golful pentru protejarea coloniilor sale de scoici împotriva furtunilor puternice, pe când altcineva poate, de asemenea, să se bucure de beneficiile naturii prin urmărirea unui documentar despre pescuitul din Peninsula Scandinavă.

Valorile neutilizabile sunt valori care decurg din existența în sine a mediului. În fapt, pentru unii oameni, simpla existență a unui animal emblematic (tonul roșu, de exemplu) are o valoare în sine. Acest tip de valoare de mediu este legat de serviciile culturale.

Diferitele tipuri de valori și modul în care relaționează cu diferitele servicii ecosistemice sunt rezumate în tabelul de mai jos.

Tabelul 2 – Tipuri de servicii ecosistemice și importanța valorii de utilizare atribuite acestora

	Servicii de furnizare	Servicii de reglementare	Servicii de habitat	Servicii culturale
Valoarea de utilizare directă	+++ [de exemplu, valoarea bunurilor produse/ consumate (pește, nisip, apă potabilă etc.) cunoscută și ca utilizare pentru consum]	Nu se aplică (toate utilizările serviciilor de reglementare sunt indirecte)	Nu se aplică (toate utilizările serviciilor de habitat sunt indirecte)	+++ [de exemplu, valoarea turismului costier și a activităților recreative (pescuit sportiv, scufundări etc.), cunoscute și ca utilizare pentru consum]
Valoarea de utilizare indirectă	Nu se aplică (toate serviciile de furnizare sunt utilizate în mod direct)	+++ (de exemplu, utilizarea adăpostului oferit de un golf acvacultorului, valoarea protecției oferite de țărni împotriva inundațiilor)	+++ (de ex. valoarea habitatului pentru specii, valoarea zonelor de reproducere pentru puietul de pește)	Nu se aplică (toate utilizările serviciilor culturale sunt directe sau este vorba de o valoare neutilizabilă)
Valoare neutilizabilă	Nu se aplică (toate serviciile de furnizare sunt utilizate în mod direct)	Nu se aplică (toate utilizările serviciilor de reglare sunt indirecte)	Nu se aplică (toate utilizările serviciilor de habitat sunt indirecte)	+++ (de exemplu, valoarea cunoașterii legate de existența unei specii emblematice precum tonul roșu sau balena albastră)

Sursa: adaptare după studiul TEEB: Fundamentele ecologice și economice

Valoarea economică totală (VET) a unei resurse sau serviciu de mediu constă în combinația dintre diferitele valori de utilizare și valori neutilizabile, care corespund beneficiilor economice din perspectiva venitului (€) și/ sau a calității vieții/bunurilor publice (😊).

Valoarea de utilizare directă este de obicei preferată de actorii locali, deoarece este cea mai ușoară cale de a genera beneficii economice directe, de exemplu sub formă de venit. Totuși, este important de notat că acest tip de utilizare este foarte adesea exclusiv, prin faptul că acea resursă sau acel serviciu ar putea să nu mai fie disponibil pentru alte utilizări. Așadar, deși valoarea economică directă a acestei utilizări poate fi ridicată și prin urmare atrăgătoare pentru actorii locali, comunitatea locală ar putea risca să piardă la nivelul celorlalte componente ale VET, precum valoarea indirectă și cea neutilizabilă. Acestea din urmă pot uneori să genereze

venituri net superioare față de cele care pot fi derivate din exploatarea directă a aceleiași resurse de mediu.

Presiunea de a opta pentru utilizarea directă a unei resurse de mediu în detrimentul conservării valorilor indirecte sau neutilizabile este legată și de orizontul de timp în care poate fi realizat profitul. Utilizarea directă poate de obicei să aducă beneficii economice într-un timp relativ scurt, pe când beneficiile indirecte sau neutilizabile tind să se acumuleze în perioade mai mari sau într-un mod mai difuz. De exemplu, beneficiile protecției coastelor împotriva evenimentelor meteorologice extreme sau îmbunătățirea calității vieții se pot materializa doar pe termen mai lung. În acest caz, dificultatea este de a evalua tipul de utilizare sau combinația de utilizări ale unui serviciu ecosistemic care poate genera cea mai mare VET pentru comunitatea locală, și atunci sunt necesare tehnicile de evaluare.

Diferite tipuri de metode de evaluare

Există metode diferite pentru a evalua utilizări diferite și, prin urmare, servicii diferite pe care mediul le oferă societății. Majoritatea metodelor țin cont de disponibilitatea utilizatorului de a plăti pentru diferitele servicii oferite.

Atunci când bunurile utilizate direct de oameni sunt comercializate la piață, oamenii trebuie să plătească pentru aceste bunuri. Prin urmare, valoarea bunurilor furnizate poate fi ușor derivată din prețul plătit de diverși utilizatori. De exemplu, valoarea de utilizare directă a peștelui furnizat de ecosistem se reflectă în prețul plătit pentru pește.

Pentru tipuri mai complexe de utilizări directe a unor bunuri sau servicii pot fi utilizate și metode mai complexe. În cazul serviciilor turistice, de exemplu, valoarea unui parc natural poate fi derivată din cheltuielile totale ale turiștilor în timpul unei vizite a parcului. Acestea pot include taxa de intrare, dacă există, precum și costurile de transport, alimentație și hotel, dacă este cazul, precum și costul de oportunitate²² datorat, de exemplu, timpului care nu este petrecut la muncă și, astfel, venitului pierdut.

Lucrurile devin mai complicate atunci când oamenii nu trebuie să plătească pentru bunurile sau serviciile pe care le utilizează. Acest lucru se întâmplă cel mai des la utilizarea serviciilor de reglementare sau de habitat, dar și pentru unele servicii culturale sau de furnizare. Aceste servicii furnizează de obicei așa-numite „bunuri publice”, și anume bunuri care pot fi utilizate de către

toți fără vreun cost direct²³. În acest caz, piața nu recunoaște valoarea unor astfel de servicii, deoarece consumatorul nu trebuie să plătească pentru utilizarea acestora. Acesta este un fenomen economic cunoscut ca eșecul de piață.

În absența unui preț de piață, trebuie utilizate metode specifice pentru a stabili cât ar fi dispuși oamenii să plătească pentru a continua să utilizeze aceste servicii. De exemplu, în cazul unei plaje publice, s-ar putea face o anchetă în rândul utilizatorilor plajei pentru a-i întreba cât ar fi dispuși să plătească pentru a continua să utilizeze plaja. Prețul mediu pe care utilizatorii ar fi dispuși să-l plătească ar putea fi înmulțit cu media anuală a numărului de utilizatori pentru a calcula valoarea anuală a plajei.

Alte tehnici presupun utilizarea unor valori alternative, precum prețul proprietăților dintr-o zonă pentru a calcula valoarea unor servicii de mediu precum calitatea aerului sau un mediu sănătos. De exemplu, s-ar putea compara prețul unor proprietăți de dimensiuni asemănătoare în zone cu diferențe notabile în ceea ce privește calitatea mediului. Diferența de la o zonă la alta între prețurile caselor poate oferi o idee asupra sumei pe care oamenii sunt dispuși să o plătească pentru a trăi într-un mediu mai curat sau într-o zonă de o frumusețe naturală remarcabilă. Această diferență poate fi apoi utilizată ca alternativă pentru a estima valoarea serviciului furnizat de mediu.

²² În economie, costul de oportunitate se bazează pe principiul că orice activitate economică se realizează în detrimentul alteia. Prin urmare, costul unei activități poate fi derivat prin includerea valorii activității pierdute.

²³ În termeni strict economici, un bun public este definit ca „un bun sau serviciu care are caracteristicile lipsei de rivalitate și de exclusivitate», ceea ce înseamnă că, prin consumarea acestui bun de către un utilizator, nu se reduce disponibilitatea acelui bun pentru alții și nimeni nu poate fi exclus de la utilizarea bunului respectiv. În realitate, bunurile publice pure sunt foarte puține. Mai întâlnite sunt bunurile comune, a căror utilizare nu poate fi exclusivă, dar al căror consum de către un agent economic reduce disponibilitatea pentru un alt agent.

Există multe metode diferite de determinare a valorii serviciilor de mediu, dar scopul nostru nu este acela de a furniza o listă exhaustivă, ci de a informa cititorul cu privire la multiplele posibilități existente, chiar dacă aceste servicii nu sunt comercializate.

Trebuie remarcat totuși că multe dintre aceste metode sunt caracterizate de o anumită subiectivitate, de care trebuie să se țină seama la realizarea unor studii de evaluare. De exemplu, în cazul metodei disponibilității de a plăti (DDP), declararea unui anumit nivel de DDP nu îl costă pe respondent nimic în realitate, ceea ce poate duce la exagerări în anumite cazuri. De asemenea, nivelul DDP va fi strâns legat de caracteristicile personale ale respondentului (de exemplu profilul socio-economic sau sensibilitatea personală față de anumite probleme, în special cele legate de mediu). Rezultă că aceste tehnici de stabilire a valorii trebuie să fie utilizate cu atenție și cu participarea unor profesioniști care pot încerca să ia în calcul factorii subiectivi la elaborarea studiului.

Pentru cei interesați să afle mai multe despre metode posibile de stabilire a valorii, pagina de internet a TEEB oferă o listă de referințe²⁴ (a se vedea și Caseta informațională 4).

De exemplu, Tabelul 3 și Figura 3 își propun să ilustreze câteva dintre serviciile diferite pe care le poate furniza un ecosistem, prezentând, în paralel, și utilizările diferite (și valorile lor de utilizare asociate) pe care le poate avea ecosistemul. De asemenea, este evidențiată și o metodă posibilă de stabilire a valorii.

²⁴ http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/economics/pdf/d1_summary.pdf

Tabelul 3 –Exemplu de diverse servicii pe care le poate furniza un activ de mediu și valorile asociate

Activ de mediu: Plaja	Tip de serviciu ecosistemic	Tip de valoare	Metodă de stabilire a valorii
Plaja ca furnizor de nisip Extracție de nisip	Serviciu de furnizare	Valoare de utilizare directă (pentru consum)	Prețul pieței, de exemplu prețul nisipului pe piață
Plaja pentru divertisment Utilizarea plajei ca zonă de recreare	Serviciu cultural	Valoare de utilizare directă (nedestinat consumului)	Disponibilitatea de a plăti, de exemplu suma pe care oamenii ar fi dispuși să o plătească pentru a continua să utilizeze plaja
Plaja ca sursă de frumusețe (peisaj)	Serviciu cultural	Valoare neutilizabilă	Disponibilitatea de a plăti, de exemplu suma pe care oamenii ar fi dispuși să o plătească pentru a asigura existența plajei frumoase
Plaja ca protecție Plaja acționează ca o barieră naturală împotriva inundațiilor	Serviciu de reglementare	Valoare de utilizare indirectă	Costul de înlocuire, de exemplu costul distrugerilor posibile cauzate de absența plajei, costul construcției și întreținerii unui dig pentru a furniza același nivel de protecție

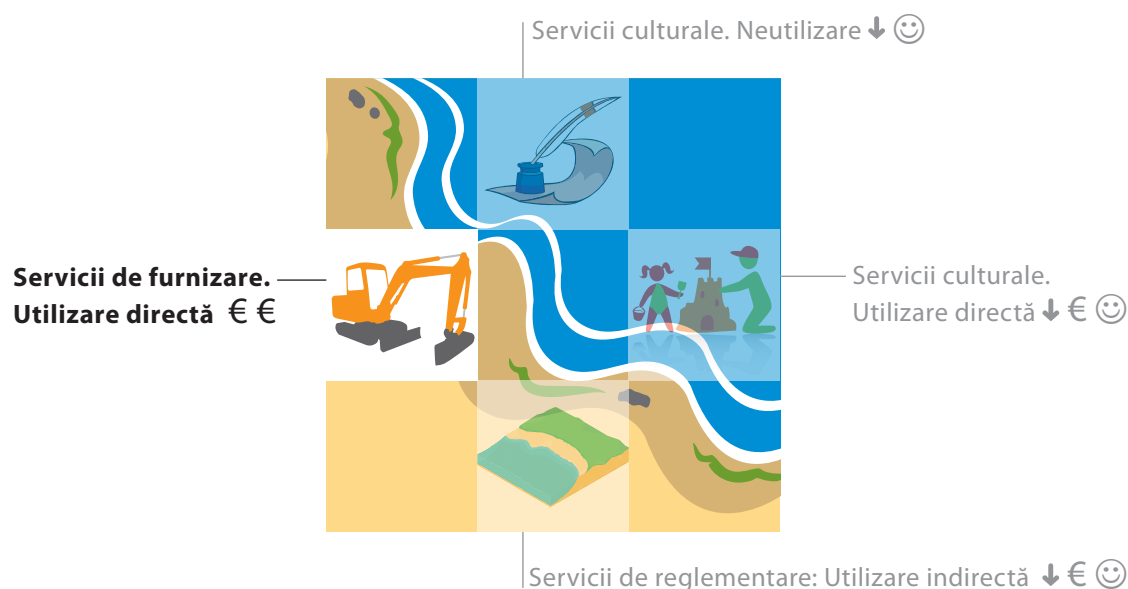
Se poate observa că o plajă poate fi utilizată pentru multe tipuri diferite de activități. Dat fiind că toate aceste activități utilizează practic același ecosistem, este așadar necesar să se analizeze toate diferitele tipuri de utilizare pentru a evalua impactul probabil dintre ele. De exemplu, în acest caz extracția de nisip este activitatea care poate genera venituri în modul cel mai direct. Totuși, la această opțiune trebuie avut în vedere că poate împiedica utilizarea plajei de către vizitatori (cu pierderea banilor care ar putea fi cheltuiți local),

putând distruge și protecția naturală pe care plaja o oferă împotriva inundațiilor. Prin urmare, opțiunea de a permite extracția de nisip trebuie să țină seama de costurile și beneficiile asociate, deoarece beneficiile provenite din extracția de nisip ar putea fi contracarate de impacturile negative pe care această activitate le va avea asupra utilizatorilor potențiali ai plajei. FLAG-urile trebuie să integreze acest tip de analiză în propriul proces decizional.

Figura 3 – VMT: valoarea de mediu totală a unei resurse reprezintă diferitele sale valori de utilizare, fiind egală cu suma beneficiilor utilizării directe € și ale utilizării indirecte și neutilizării 😊

Alegerile dezvoltării locale: scenariul macaralei pentru nisip

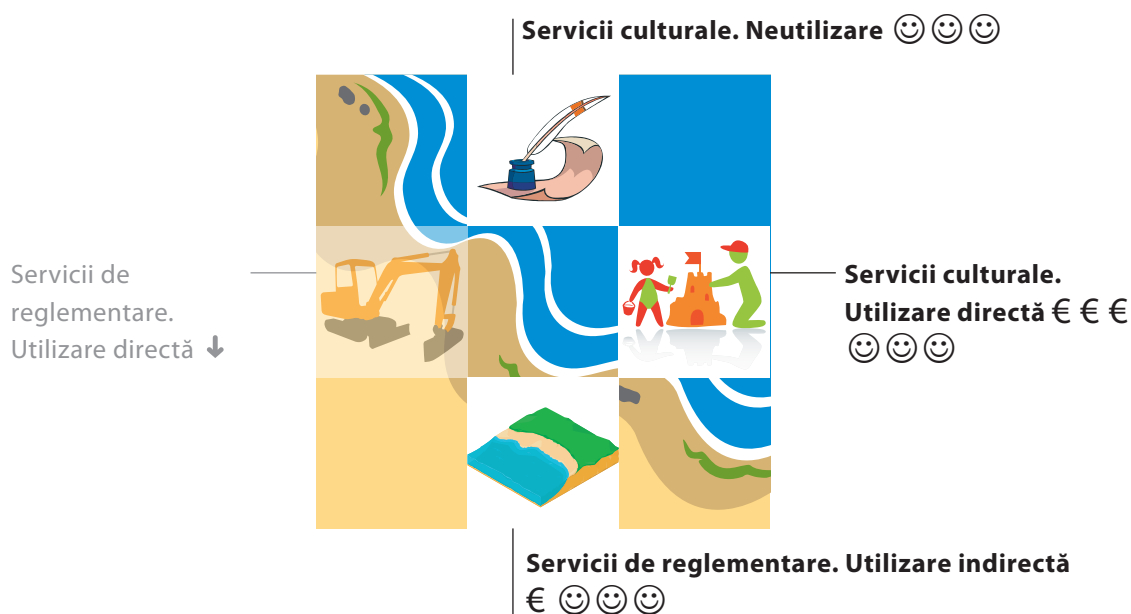
Alegerea unei opțiuni poate avea un impact negativ asupra vlorii de utilizare / neutilizare ale altor servicii



Scor TEV = 7 puncte (€ € € € 😊 😊 😊)

Alegerile dezvoltării locale: scenariul "castelului de nisip"

... în timp ce aleg o altă soluție pot permite altor utilizatori ai serviciilor să se încadreze și să sporească valoarea totală a activului



Scor TEV = 13 puncte (€ € € € 😊 😊 😊 😊 😊 😊 😊 😊 😊)

FLAG-urile pot utiliza stabilirea valorii mediului în scopuri multe și diverse.

- > Stabilirea valorii poate fi utilizată pentru a evalua diferite scenarii de dezvoltare (comparând valorile opțiunilor între ele, așa cum rezultă din cazul de mai sus al plajei, de exemplu), sau pentru a convinge anumite grupuri de interes în legătură cu valoarea acțiunilor de mediu. De asemenea, poate fi utilizată pentru a obține, la nivel regional/național, recunoașterea valorii serviciilor furnizate, nevoia de sprijin adecvat pentru a asigura managementul acestor servicii.

- > Stabilirea valorii poate fi utilizată ca bază pentru criteriile de selecție a proiectelor – atât pentru proiecte realizate de către terți, cât și pentru proiecte mici realizate chiar de către FLAG (studii, formare etc.)

Este totuși important să nu se piardă din vedere faptul că prin stabilirea valorii nu se încearcă determinarea întregii valori a mediului, care este infinită. Ea trebuie considerată mai degrabă un instrument de lucru în sprijinul factorilor de decizie la analiza diferitelor alternative, utilizarea sa finală fiind în funcție de obiectivele FLAG-ului.

Aspectele principale ale secțiunii:

- > Mediul se află la baza tuturor activităților economice. Aceasta se poate analiza prin observarea diferitelor servicii pe care le furnizează ecosistemele.
- > Valoarea diferitelor servicii ecosistemice pe care le furnizează mediul poate fi determinată. Aceasta poate contribui la asigurarea vizibilității lor economice și să ofere o bază pentru luarea unor decizii în cunoștință de cauză.
- > Serviciile ecosistemice furnizează diferite tipuri de valoare, care poate fi calculată prin diferite metode.
- > FLAG-urile își pot utiliza capitalul de mediu în moduri diferite, dar deciziile trebuie să țină seama de impacturile asupra diverselor servicii ecosistemice furnizate.

D. Diferite soluții pentru creșterea ecologică

În această secțiune, FLAG-urile vor găsi o serie de opțiuni/posibilități de care pot ține seama atunci când încearcă să valorifice la maxim capitalul lor de mediu. Aceste opțiuni variază de la asigurarea unei mai bune planificări a acțiunilor, până la dezvoltarea de noi domenii de activitate, dar toate implică o alegere strategică din partea FLAG-ului, care ar trebui să fie în concordanță cu posibilitățile teritoriului.

FLAG-urile au un avantaj semnificativ în fața multor organizații locale prin faptul că pot dispune de o combinație de instrumente, într-o gamă largă de domenii și pe parcursul unui număr mare de ani pentru a-și îndeplini

obiectivele strategice pe care le-au identificat pentru zonele lor.

De exemplu, acestea pot elabora „pachete” de activități de mică amploare precum cercetare, formare și consiliere pentru a pregăti terenul pentru investiții majore, la scară mai mare, într-o etapă ulterioară. De asemenea, acestea pot oferi finanțări și pot sprijini investiții în infrastructură la scară redusă, clădiri și utilaje, precum și în controlul calității, marketing și promovare. Provocarea pentru FLAG-uri este să elaboreze și să implementeze aceste pachete astfel încât să poată consolida unele dintre alternativele strategice de mediu prezentate mai jos.

D.1 Servicii ecosistemice locale și amenințări/oportunități aferente

Astfel cum s-a menționat în secțiunea C1 a acestui ghid, mediul furnizează o gamă largă de servicii. Tipul și amploarea acestor servicii variază în funcție de zona avută în vedere. FLAG-urile, în calitatea lor de organisme sectoriale, care vizează să pună în comun interese variate în beneficiul teritoriului, sunt bine plasate pentru a identifica diferitele servicii ecosistemice furnizate de mediul lor local.

Identificarea acestor servicii diferite și evidențierea importanței acestora, fie prin tehnici de stabilire a valorii, fie doar prin informarea cu privire la beneficiile pe care le oferă, reprezintă un prim pas pentru ca părțile interesate să le conștientizeze beneficiile și nevoia de a le lua în calcul în activitățile lor zilnice.

Dincolo de simpla identificare a serviciilor furnizate de mediu, FLAG-urile ar trebui să analizeze și dependența diverselor sectoare economice de aceste servicii diferite. Unele părți ale economiei, precum pescuitul și acvacultura, se bazează mai mult decât altele pe disponibilitatea bunurilor și serviciilor furnizate de mediu și sunt așadar mai vulnerabile la perturbări.

Totuși, toate activitățile economice se bazează într-o oarecare măsură pe serviciile furnizate de mediu. Prin urmare, următorul pas constă în identificarea posibilităților amenințări la adresa furnizării acestor bunuri și servicii și implicit la adresa economiei locale, precum și în elaborarea de măsuri adecvate de combatere.

La evaluarea proiectelor potențiale, ar trebui să se țină seama și de varietatea serviciilor ecosistemice afectate. Astfel cum s-a menționat deja în acest ghid (a se vedea secțiunea C2), dezvoltarea unei anumite activități poate avea un impact negativ, direct sau indirect, la adresa serviciilor ecosistemice și, astfel, la adresa activităților pe care le sprijină. Acest aspect este deosebit de relevant pentru serviciile de mediu care furnizează bunuri publice, deoarece, deși toți beneficiază de acestea, nu sunt recunoscute ca atare, ceea ce înseamnă că sunt adesea sacrificate pentru câștiguri pe termen scurt. Evaluările de impact asupra mediului și alte evaluări de impact sau analizele cost-beneficiu sunt instrumente care utilizează tehnici de stabilire a valorii și pot fi utilizate pentru a lua decizii strategice mai bine fundamentate privind dezvoltarea unei zone.

Perspectiva unui FLAG:**FLAG-ul Auray (Franța) – calitatea apei ca serviciu esențial de mediu**

Pays d'Auray, un teritoriu costier cu o suprafață de 630 km², este alcătuit dintr-o serie de sisteme ecologice și hidrologice bogate: estuare, golfuri și insule; atracții naturale apreciate de iubitorii de natură, dar utilizate în mod curent și de către producătorii primari.

Imaginea zonei a fost mereu strâns legată de calitatea mediului său și de calitatea vieții pe care o oferă. Aceasta este utilizată de o varietate de factori interesați și de producători, care au dezvoltat activități și produse care combină propria pricepere cu imaginea generală a zonei.

Pescuitul și producerea de crustacee reprezintă un sector important din perspectiva valorii adăugate și a locurilor de muncă în regiune. Totuși, aceste activități își păstrează cu greu legitimitatea pe un țărm tot mai aglomerat și mai râvnit.

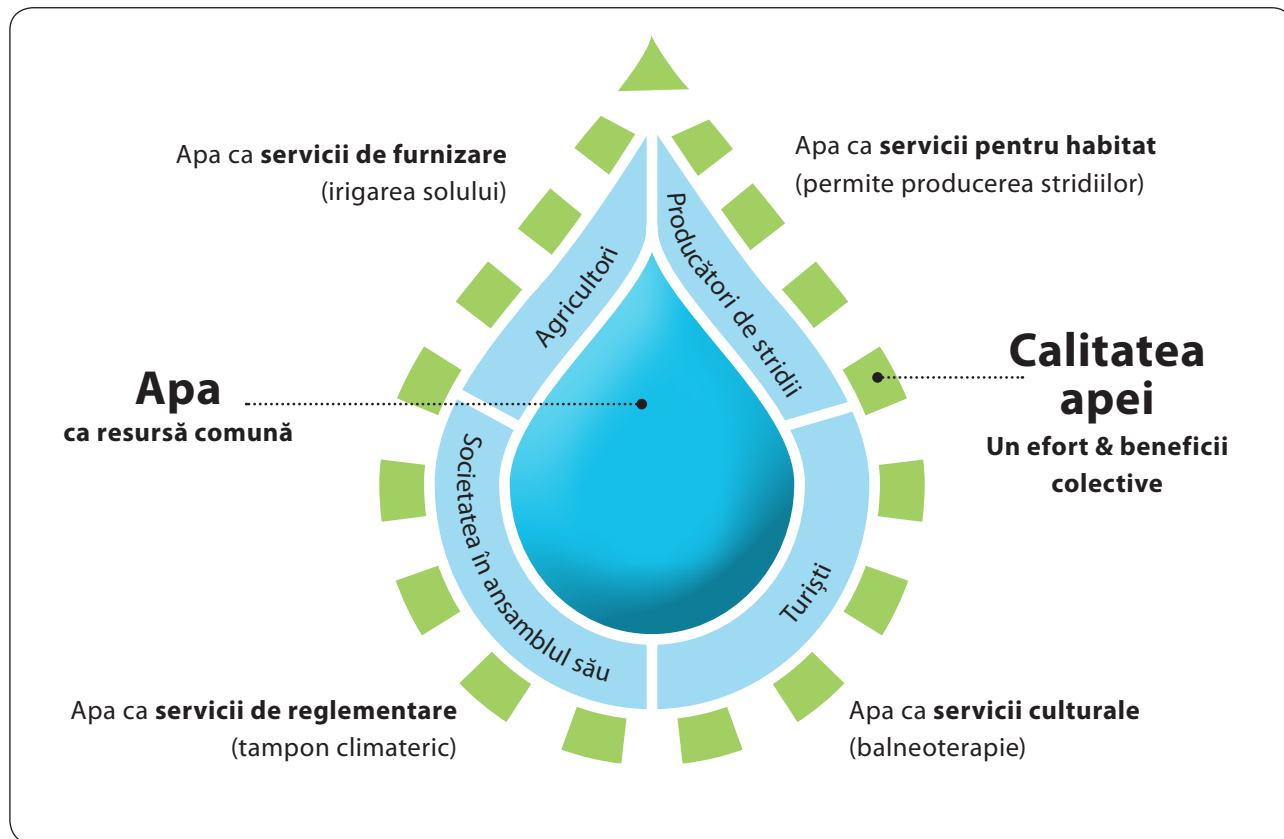
Agricultură, pescuit, crescătorii de crustacee, sporturi acvatice, centre balneare, reședințe secundare etc. – sectoare diferite pentru scopuri diferite și utilizatori diferiți, dar a căror durabilitate depinde de păstrarea calității mediului și, în mod specific, de o componentă-cheie a acestui mediu: apa.

Recunoscând importanța acestui serviciu ecosistemic, FLAG-ul Auray a pus apa în centrul strategiei sale de dezvoltare locală (a se vedea Figura 4). Concret, au fost deja selectate două proiecte legate de această temă. Primul este o platformă de consultare (numită CAP 2000, a se vedea exemplul de bună practică FARNET nr. 16²⁵), destinată reunirii diverșilor utilizatori ai resursei de apă pentru a identifica soluții la problemele de poluare a apei și pentru a informa părțile interesate în legătură cu importanța menținerii unor standarde ridicate de calitate a apei. Cel de al doilea este crearea unui „observator hidrologic” pentru a monitoriza calitatea apei și pentru a identifica posibilele impacturi negative ale diverselor utilizări ale acestei resurse comune.

²⁵ https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET_GP_016-FR04-EN_Cap2000.pdf.pdf

Aspectele principale ale secțiunii:

- > Identificarea, evidențierea și conștientizarea cu privire la dimensiunea și importanța serviciilor ecosistemice pentru economia locală.
- > Identificarea serviciilor ecosistemice cheie și a amenințărilor conexe și elaborarea unor măsuri adecvate de combatere.

Figura 4 – Apa ca activ de mediu principal

D.2 Dezvoltarea și menținerea unui „ecosistem al utilizatorilor” viabil

Variatatea utilizatorilor care au un interes pentru o resursă poate fi numită „ecosistem al utilizatorilor”: o serie de relații complexe și dinamice care se dezvoltă în cadrul unei serii de constrângeri naturale, economice și juridice. Utilizarea conceptului de „ecosistem al utilizatorilor”, deși aparent dificilă, nu este doar de dorit, ci chiar esențială în anumite cazuri pentru a obține practici de management durabile. Abordările ascendente, inter-sectoriale și ecosistemice care țin cont de varietatea utilizatorilor, din perspectiva prezenței, priorităților și arbitrajelor între diferitele servicii ecosistemice, au potențialul de a asigura dezvoltarea durabilă cu mai multă acuratețe decât multe abordări sectoriale și descendente existente.

În fapt, de la prima conferință de la Rio privind dezvoltarea durabilă în 1992, *Comunitatea Europeană* a ratificat principii de coerență esențiale, care recunosc și sunt compatibile cu diversitatea utilizatorilor și limitele teritoriale ale mediilor care îi susțin. Primul și cel mai însemnat este *Directiva-cadru privind apa* (2000/60/CE), care solicită statelor membre să instaureze măsuri de management al bazinului hidrografic pentru a asigura o stare ecologică bună a corpurilor de apă până în 2015. Pentru aceasta, a fost nevoie să se facă abstracție de limitele „administrative”, care sunt insuficient adaptate pentru a răspunde unor probleme legate de ecosisteme ce se întind peste jurisdicții locale și regionale.

Acest model a inspirat puternic mai recenta Directivă-cadru privind strategia pentru mediul marin (DCSMM – 2008/56/CE), care va aplica principii înrudite mediilor costiere și marine.

FLAG-urile, în calitate de entități care reprezintă diversitatea de interese și competențe ale unei zone geografice delimitate, pot deveni un instrument decisiv pentru o mai bună includere, înțelegere și structurare a activităților economice existente sau emergente. Prin poziția lor unică, de legătură între diferite sectoare, acestea sunt bine poziționate pentru a recunoaște diferitele amenințări și oportunități care apar în urma schimbărilor legislative legate de politicile de mediu și pentru se asigura că vocea zonelor pescărești este auzită în cercurile decizionale.

Parteneriatul între părți interesate multiple ca instrument de gestiune teritorială și a resurselor

Așa cum se specifică în studiul publicat de Gutierrez *et al.*²⁶ (2011), s-a dovedit că politicile reușite de gestiune a resurselor sunt influențate pozitiv de implicarea activă a comunităților pescărești în aspectele legate de guvernare și gestiune.

Această logică merită se fie aplicată nu doar resurselor piscicole, ci și serviciilor de mediu și ecosistemice care furnizează și susțin acele resurse.

²⁶ Nicolás L. Gutiérrez, Ray Hilborn & Omar Defeo. *Leadership, social capital and incentives promote successful fisheries (Atitudinea de lider, capitalul social și stimulentele promovează activitățile pescărești reușite)*, apărut în publicația *Nature* 470, 386–389

În cadrul operațiunilor unui FLAG, de la definirea strategiei la rolul de animator și de agent de informare, un obiectiv important ar trebui să fie atingerea la o înțelegere comună a problemelor multiple cu care se confruntă părțile interesate din zonă. Punerea în comun a cunoștințelor, conectarea inițiativelor membrilor individuali al FLAG-ului și dirijarea proiectelor izolate propuse FLAG-ului într-o direcție care valorifică la maxim interconexiunile cu alte inițiative se numără printre elementele-cheie care transformă această abordare în valoare adăugată pentru zonă și asigură cea mai bună utilizare a resurselor de mediu locale.

Axa 4: un instrument pentru implementarea obiectivelor managementului integrat al zonelor costiere (ICZM), având în centru comunitățile pescărești.

Ori de câte ori este aplicabil, FLAG-urile vor trebui să aibă în vedere și să integreze metodologiile ICZM și experiențele noi din zonele proprii (a se vedea Caseta informațională 5 privind politicile ICZM în UE.) În ICZM, ca și în Axa 4, valoarea adăugată provine din modul de realizare a proiectelor și de conectare a diferitelor părți interesate pentru a obține rezultate mai mari decât suma eforturilor lor individuale. Axa 4 nu este doar un instrument puternic de promovare sau implementare a unor strategii și programe ICZM, ci și o metodă de a aduce plusvaloare în aceste abordări prin consolidarea includerii dimensiunii socio-economice locale în politicile ICZM; politici care sunt frecvent aplicate la o scară mai mare decât zona FLAG-ului.

Caseta informațională 5 • ICZM: o serie de recomandări pentru maximizarea implicării părților interesate în zonele costiere

În 2002, Parlamentul European și Consiliul au adoptat o *Recomandare* privind managementul integrat al zonelor costiere (ICZM), care definește principiile planificării și managementului costier durabil. Acestea includ nevoia de a baza planificarea pe cunoștințe solide și comune, nevoia de a adopta o perspectivă inter-sectorială pe termen lung, de a implica în mod proactiv părțile interesate și de a ține cont atât de componentele terestre, cât și de cele marine ale zonei costiere.

Din mai multe perspective, obiectivele ICZM sunt compatibile cu obiectivele Axei 4, care ar trebui să fie abordate de FLAG-uri pentru dezvoltarea propriilor zone. De exemplu, se recomandă ca politicile ICZM să adopte o abordare strategică la managementul zonelor lor costiere, pe baza:

- > măsurilor de protecție costieră adecvate și responsabile din punct de vedere ecologic, inclusiv protecția așezărilor costiere și a patrimoniului lor cultural;
- > unor oportunități economice și opțiuni de ocupare a forței de muncă cu caracter durabil;
- > unui sistem social și cultural funcțional în comunitățile locale.

Pentru o imagine de ansamblu asupra oportunităților de finanțare ICZM, a se consulta <http://ec.europa.eu/environment/iczm/pdf/ICZM%20-%20%20EU%20Funding%20opportunities.pdf>

Pentru exemple de proiecte ICZM finanțate prin programul LIFE, puteți consulta ghidul „LIFE și managementul costier” disponibil online la adresa:

<http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/coastal.pdf>

Perspectiva unui FLAG: FLAG-ul Sotavento Algarve (Portugalia) – identificarea de sinergii între organisme separate

În Olhão, Portugalia, Ria Formosa este o zonă Natura 2000 care a fost de curând selectată printre cele șapte minuni naturale ale Portugaliei. Clasificată ca parc natural din 1987 și desemnată drept arie de protecție specială în 1999 în cadrul Directivei privind păsările (79/409/CEE(1)) (a se vedea Caseta informațională 7 privind Natura 2000), reprezintă totodată o zonă supusă

unor presiuni intense legate de dezvoltarea turismului și a activităților acvatice. Între 2003 și 2005, Institutul Portughez pentru Conservarea Naturii a elaborat o strategie ICZM națională și, prin intermediul mai multor grupuri de lucru, strategii pentru amenajarea teritoriului și dezvoltare regională pentru zonele costiere din Portugalia. Pentru a implementa această strategie în Ria Formosa, a fost creată compania publică „Polis Litoral Ria Formosa Ltd.”²⁷. Acesta a reprezentat un prim pas în direcția aplicării unei abordări integrate a reamenajării

²⁷ <http://www.polislitoralriiformosa.pt/programa.php>

și valorificării litoralului. Cu un buget de aproximativ 87 milioane de euro [finanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDER) și din contribuții naționale], compania (având statul drept acționar majoritar și patru municipalități locale drept acționari minoritari) desfășoară un program ICZM ambițios de planificare și management urban, concentrându-se în mod prioritar pe reamenajarea ecosistemelor costiere și reducerea presiunii umane.

În acest context, FLAG-ul se bazează pe experiența ICZM existentă. Prin intermediul strategiei locale de dezvoltare și a membrilor care participă la parteneriat, FLAG-ul a dezvoltat legături, la nivel de priorități și contacte, cu structura existentă Polis Litoral. Valoarea adăugată a FLAG-ului poate fi identificată în acest caz în consolidarea aspectelor socio-economice ale intervenției politicii ICZM.

Aspectele principale ale secțiunii:

- > FLAG-urile sunt bine poziționate pentru a gestiona un „ecosistem al utilizatorilor”, ținând seama de varietatea utilizatorilor și de diferitele priorități și arbitraje în utilizarea serviciilor ecosistemice.
- > Politicile de gestiune a resurselor încununate de succes sunt influențate pozitiv de implicarea activă a comunităților locale.
- > Axa 4 poate contribui la promovarea și/sau la implementarea inițiativelor ICZM, punând accentul în mod special pe dimensiunea socio-economică a politicilor legate de ICZM.

D.3 Combinarea valorilor de mediu și economice a ecosistemelor protejate

Zonele protejate sunt extrem de variate, dar au drept scop comun stabilirea unui set de reguli pentru a promova protecția mediului. Din perspectivă istorică, locul activităților umane în cadrul acestor medii protejate a fost neglijat, dacă nu pur și simplu negat. Această situație a cauzat o serie de consecințe negative, variind de la conflicte uneori violente între conservatoriști și utilizatori, până la simpla ignorare a regulilor și la dificultăți majore de aplicare. Aceasta a condus adesea la eșecul inițiativelor de protecție a mediului, precum și la pierderi socio-economice pentru comunitățile locale.

Se recunoaște totuși tot mai mult că stabilirea mediilor protejate nu se poate face izolat de comunitățile care locuiesc în acele zone sau le utilizează, în scopuri profesionale sau de divertisment. În schimb, aceasta a condus la apeluri pentru o recunoaștere mai mare a importanței actorilor locali la promovarea agendei de protecție, precum și a necesității de a asigura condiții socio-economice adecvate pentru acești actori. Totuși, o recunoaștere mai mare a rolului actorilor locali determină, de asemenea, nevoia unei schimbări de perspectivă a comunităților locale cu privire la modul în care relaționează cu natura și de mai multă responsabilitate în ceea ce privește conservarea resurselor de mediu. Recunoașterea varietății serviciilor furnizate de mediu, dincolo de utilizarea directă a resurselor de mediu (a se vedea secțiunea C1 privind serviciile ecosistemice), reprezintă un pas în această direcție.

Așa cum s-a menționat, natura a deținut întotdeauna poziția centrală la stabilirea zonelor protejate. FLAG-urile pot juca un rol în apropierea comunităților locale de această poziție.

Zone marine protejate

Există multe definiții ale zonelor marine protejate (ZMP), dar majoritatea au în comun obiectivul de a proteja resursele naturale și/sau culturale, existența unei forme de gestionare prin mijloace juridice sau de altă natură și atenția îndreptată asupra mediului marin (inclusiv mările)²⁸.

Ceea ce variază de la o ZMP la alta este gradul de protecție posibil și, prin urmare, restricțiile impuse activităților umane. Acestea variază de la zone protejate în totalitate, unde sunt interzise nu doar toate activitățile umane, ci și accesul oamenilor în zona respectivă, până la zone unde activitățile umane sunt tolerate, dar supuse anumitor reguli și restricții. Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (UICN) clasifică zonele protejate în șase categorii diferite, în funcție de obiectivele acestora și gradul de protecție pe care în oferă (a se vedea Caseta informațională 6 pentru mai multe detalii).

²⁸ Pentru o definiție formală a ZMP, următoarea definiție a UICN este general acceptată: „un spațiu geografic clar delimitat, recunoscut, consacrat și gestionat prin orice mijloc eficace, juridic sau de altă natură, pentru a asigura conservarea pe termen lung a naturii, cu serviciile ecosistemice și valorile culturale care îi sunt asociate”

Caseta informațională 6 • Clasificarea UICN a zonelor marine protejate, cu obiectivele asociate²⁹:

Categoria Ia – rezervație naturală strictă, o zonă protejată administrată în principal în scopuri științifice;

Categoria Ib – zonă sălbatică, o zonă protejată administrată în principal pentru protecția vieții sălbatice;

Categoria II – parc național, o zonă protejată administrată în principal pentru conservarea ecosistemului și în scopuri recreative;

Categoria III – monument natural, o zonă protejată administrată în principal pentru a conserva elemente naturale specifice;

Categoria IV – zonă de gestionare a habitatelor/speciilor, o zonă protejată administrată în special pentru conservare prin intervenții de gospodărire;

Categoria V – peisaj terestru/marin protejat, o zonă protejată administrată în special pentru conservarea peisajelor terestre sau marine și în scopuri recreative;

Categoria VI – zonă protejată cu utilizare durabilă a resurselor naturale, o zonă protejată administrată în special în scopul utilizării durabile a ecosistemelor naturale.

²⁹ Pentru mai multe informații, a se consulta orientările UICN privind ZMP <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf>

Multe imperative strategice diferite determină crearea de ZMP în Uniunea Europeană. Ca urmare aceste instrumente sunt tot mai prezente în viața comunităților pescărești. Actuala Directivă-cadru privind strategia pentru mediul marin (DCSMM) prevede, de exemplu, că statele membre trebuie să elaboreze și să implementeze măsuri de protecție pentru a conserva biodiversitatea marină. Aceasta include crearea unei rețele de zone marine protejate. Directivele privind păsările și habitatele (și rețeaua conexă Natura 2000, a se vedea Caseta informațională 7) reprezintă alte două instrumente majore ale politicilor la nivelul UE, care solicită desemnarea unor zone protejate.

Acestea sunt doar câteva dintre multele instrumente ale politicilor care urmăresc crearea de ZMP în UE³⁰, ceea ce sugerează că tendința de creare a ZMP va fi una de durată, pentru care comunitățile locale ar trebui să fie pregătite și din care să urmărească obținerea de beneficii. Acest lucru poate fi în mod evident realizat cu ajutorul FLAG-urilor.

³⁰ Pentru a menționa doar câteva dintre celelalte instrumente ale politicilor care solicită crearea de ZMP într-o formă sau alta în apele UE: Convenția privind diversitatea biologică, Convenția Ramsar (protecția zonelor umede), Convenția OSPAR, Convenția de la Helsinki (HELCOM), Recomandarea ICZM etc. Pentru un rezumat al acestor instrumente ale politicilor, puteți consulta http://www.theseusproject.eu/wiki/Marine_Protected_Areas_in_Europe#_note-IUCN94

Caseta informațională 7 • Rețeaua Natura 2000 și măsuri privind pescuitul

Natura 2000 este o rețea de zone protejate desemnate în temeiul a două directive diferite: Directiva privind păsările (79/409/CEE) și Directiva privind habitatele (92/43/CEE). Prima contribuie la crearea de „arii de protecție specială” (SPA), iar cea de a doua propune crearea de „arii speciale de conservare” (SAC) pe baza unor „situri de importanță comunitară” (SIC). Împreună, SPA și SAC formează rețeaua Natura 2000. Obiectivul acestor instrumente este de a asigura supraviețuirea pe termen lung a celor mai prețioase și amenințate specii și habitate ale Europei.

Deși desemnarea siturilor marine a fost lentă, în prezent capătă ritm, în mare parte grație presiunii din partea Planului de acțiune al UE privind biodiversitatea. Prin urmare, Natura 2000 este și va fi tot mai prezentă în zonele pescărești. DG Mediu și DG MARE au elaborat un document special pentru a clarifica legăturile dintre siturile Natura 2000 și măsurile de gestionare a pescuitului. Acest document oferă sfaturi privind regulile de urmat atunci când crearea unui sit Natura 2000 presupune implementarea unor măsuri legate de pescuit (de exemplu necesitatea unei baze științifice solide, consultarea cu DG MARE și părțile interesate din domeniul pescuitului etc.).

Pentru mai multe informații privind Natura 2000 și măsurile privind pescuitul, puteți consulta următorul document de orientare: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/marine/docs/fish_measures.pdf

Analizând ZMP din perspectiva unei comunități locale, aceste zone oferă o varietate de beneficii care rezultă din diversele servicii ecosistemice pe care le furnizează (a se consulta secțiunea C pentru mai multe informații despre serviciile ecosistemice).

Beneficiile cele mai evidente sunt legate de serviciile de furnizare și culturale oferite de ZMP. În fapt, prin protejarea unor zone speciale precum zonele de alevinaj sau de reproducere a peștilor, producția de biomasă piscicolă poate crește și, printr-un efect de contagiune³¹, aceasta poate conduce la o îmbunătățire a capturilor pentru pescarii din zonele care înconjoară aceste rezerve. În paralel, biodiversitatea sporită, atât în zona de țarm cât și în cea marină, poate acționa ca un stimulent pentru ecoturism, pentru scufundări în scop recreativ, sau croaziere.

³¹ Efectul de contagiune se referă la situația în care peștii sau alte organisme vii care ies din izolarea zonei protejate datorită suprapopulării (spațiu/hrană insuficiente) sau în căutarea de parteneri de reproducere. Acest fenomen necesită de obicei ceva timp, deoarece biomasa zonei protejate trebuie să fie atins un anumit nivel.

Pe lângă aceste servicii care furnizează oamenilor beneficii directe, fie sub formă de pește și produse din pește, fie de divertisment, ZMP au și potențialul de a oferi apărare împotriva pierderii biodiversității și de protecție împotriva evenimentelor meteorologice extreme sau a schimbărilor climatice. Impactul furtunilor puternice și al inundațiilor pe care le cauzează poate fi limitat de bariere de apărare naturale speciale, precum dunele, zonele umede și zonele inundabile. Chiar dacă la nivel individual nu se pot obține în mod curent beneficii financiare rezultate din aceste servicii, consecințele lipsei protecției ar putea avea implicații financiare grave pentru oameni și comunități.

Zonele marine protejate pot furniza și alte beneficii zonelor locale, precum contribuția la reglarea climei (precipitații), absorbția de emisii de dioxid de carbon și diverse alte tipuri de servicii de reglementare, care funcționează mult mai bine atunci când sunt furnizate într-un ecosistem bine conservat.

Tabelul 4 – Exemple de beneficii asociate serviciilor ecosistemice care rezultă din ZMP

Tip de servicii	Unele beneficii asociate pentru comunitățile locale
Servicii de furnizare	Capturi crescute de pește/crustacee în zone învecinate prin efectul de contagiune,...
Servicii de habitat	Zone de reproducere pentru specii marine, sanctuare pentru specii pe cale de dispariție,...
Servicii de reglementare	Protecție împotriva furtunilor, inundațiilor, eroziunii, schimbărilor climatice,...
Servicii culturale	Ecoturism, activități în mijlocul naturii, protejarea unor situri istorice (de ex. construcții tradiționale sau epave),...

Variatatea serviciilor și a beneficiilor asociate pe care le pot furniza ZMP demonstrează că acestea ar trebui considerate drept un element-cheie al economiei unei zone. Prin cooperare și planificare pe termen lung, comunitățile locale și FLAG-urile pot combina măsurile de protecție și serviciile în interes public cu activitățile de promovare a beneficiilor economice directe pentru zona lor.

Perspectiva unui FLAG: FLAG-ul Marennes Oléron (Franța) – asigurarea participării pescarilor la crearea unei ZMP³²

Astfel cum se evidențiază în studiul din 2011 publicat de Gutierrez et al.³³, dacă zonele marine protejate includ o componentă semnificativă de gestiune locală și facilitează implicarea comunităților pescărești, acestea pot reprezenta un instrument solid pentru asigurarea coexistenței pescuitului durabil și a conservării ecosistemului. Prin intermediul unor proiecte implicând comunitatea, Axa 4 poate promova o participare mai importantă a pescarilor la crearea unor ZMP, așa cum se subliniază în proiectul FLAG-ului Marennes Oleron, din Franța, prezentat pe scurt în continuare.

Procesul de creare a parcului național marin (PNM) din estuarul Gironde și strâmtoarea Charentais a fost consecința desemnării zonei ca sit de importanță comunitară (a se vedea Caseta informațională 7 privind Natura

2000). Între octombrie 2009 și decembrie 2010, au fost organizate 30 de grupuri de lucru, care au implicat 150 de persoane reprezentând diferite părți interesate, industrii și asociații active în zonă și preocupate de PNM, cu obiectivul de a defini pozițiile părților interesate și a le prezenta unui „Comité de Concertation” (comitet consultativ). Scopul acestui proces a fost de a defini o strategie de management pentru un parc marin de 6 500 km², care urma să devină cea mai mare zonă marină protejată din Franța metropolitană. Zona este gazdă a unora dintre cele mai active porturi de pescuit din Franța, precum și a unor importante activități recreative sau industriale.

Părțile interesate din sectorul pescuitului, reprezentate de cele trei comitete regionale pentru pescuit maritim și acvacultură („CRPMEM”) prezente în zonă, au fost implicate activ în procesul de consultare și au fost dornice să asigure includerea viziunilor proprii și continuitatea activității lor profesionale. Totuși, datorită caracterului îndelungat al acestui proces și pentru a asigura o prezență permanentă la diferitele întâlniri, precum și pentru a se asigura că vocile pescarilor sunt nu doar auzite, ci și înțelese de părțile interesate din afara sectorului pescuitului (oameni de știință, ONG-uri, reprezentanți ai societății), CRPMEM din Poitou Charentes a inițiat un proiect prin intermediul Axei 4 de recrutare a unui coordonator pe o perioadă de un an (cu posibilitatea de prelungire).

Sarcina coordonatorului, care dispunea atât de cunoștințe științifice, cât și de experiență de teren în domeniul pescuitului, a fost aceea de a reprezenta interesele pescarilor locali la reuniunile comitetului consultativ la adoptarea unor decizii cu caracter obligatoriu. De asemenea, a avut și sarcina de a informa în mod regulat și proactiv părțile interesate principale în legătură cu

³² A se vedea exemplul de bună practică FARNET nr. 004 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/GP_004-FR05-EN_Marine-Protected-Area.pdf

³³ Gutierrez, N.L., R. Hilborn, și O. Defeo, 2011, *Leadership, social capital and incentives promote successful fisheries* (Atitudinea de lider, capitalul social și stimulentele promovează activitățile pescărești reușite), apărut în publicația *Nature* 470: 385-388.

acest proces, rezumând toate informațiile tehnice rezultate în urma reuniunilor (analize științifice și perspective ale actorilor implicați din afara domeniului pescuitului) și comunicându-le organizațiilor pescărești și persoanelor interesate.

Pornind de la această experiență pozitivă, în 2012, Comitetul regional pentru pescuit și acvacultură din Poitou Charentes a hotărât să valorifice dinamica creată de Axa 4 și a propus FLAG-ului un nou proiect. Pe baza unor studii de fezabilitate anterioare, care au demonstrat o cerere clară și entuziasm din partea sectorului și a părților interesate din zona costieră, Comitetul regional pentru pescuit și acvacultură a propus un proiect destinat testării efectelor recifelor artificiale într-o zonă de 25 de hectare. Deși execuția tehnică și producerea de rezultate au fost delegate unui terț³⁴, în calitatea sa de participant principal la proiect, Comitetul pentru pescuit va juca în continuare un rol activ de combinare a protecției mediului și a utilizării durabile a resurselor, adaptat la specificul local al sectorului pescuitului în ceea ce privește echipamentele, speciile și caracterul sezonier.

Zone protejate și ape interioare

Apele interioare găzduiesc, la rândul lor, o diversitate largă de ecosisteme (râuri, zone umede, delte, iazuri, lacuri etc.), dar sunt chiar mai strâns legate de activitățile umane decât mediul marin. În fapt, în timp ce o parte importantă a mediului marin nu este accesibilă majorității populației, apele interioare sunt în mod implicit înconjurare de așezări umane, ceea ce poate conduce la o presiune și mai acută la adresa acestor ecosisteme.

³⁴ CREAA: Centre Régional d'Expérimentation et d'Application Aquacole

Poluarea de proveniență industrială, agricolă și menajeră, utilizarea apei pentru irigații, asanarea zonelor umede sau dirijarea cursurilor de apă pentru activități economice sau dezvoltările rezidențiale reprezintă tot atâtea amenințări majore la adresa ecosistemelor acvatice interioare. Cu toate acestea, ca și în cazul ecosistemelor marine, ecosistemele acvatice interioare reprezintă surse la fel de remarcabile de servicii ecosistemice (furnizarea de apă pentru scopuri menajere și agricole, spațiu de recreare, habitate-cheie pentru viața sălbatică etc.), ceea ce subliniază nevoia de a le recunoaște importanța și de a le asigura o protecție adecvată.

Pescuitul și acvacultura în apele interioare reprezintă activități tradiționale în majoritatea regiunilor Europei, deși există o tendință de declin al anumitor practici precum pescuitul comercial și acvacultura extensivă. O caracteristică interesantă a unora dintre aceste activități în declin este aceea că au evoluat atât de mult împreună cu mediul-gazdă, încât sunt acum foarte interdependente. De exemplu, în cazul carpiculturii tradiționale, peștele depinde de apă atât ca spațiu vital, cât și ca sursă de alimentație, dar, în același timp, ajută la menținerea ecosistemului în stare de funcționare. Căpșorul, un pește preponderent vegetarian, împiedică proliferarea algelor sau a ierburilor care ar conduce altfel cu rapiditate la eutrofizarea³⁵ apei și/sau la sufocarea treptată a cursului de apă. Așadar, în acest exemplu, carpicultura tradițională contribuie la conservarea funcționalității ecosistemelor iazurilor și a serviciilor asociate acestora (a se vedea Tabelul 5).

³⁵ Eutrofizarea reprezintă un proces biologic prin care o proliferare a nutrienților din apă conduce la o explozie a fitoplanctonului care consumă tot oxigenul, făcând imposibilă viața subacvatică.

Tabelul 5 – Servicii ecosistemice furnizate de carpicultura tradițională și iazurile aferente

Servicii de furnizare	Furnizarea de pește
Servicii de habitat	Habitate cruciale pentru păsări și plante (inclusiv specii pe cale de dispariție)
Servicii de reglementare	Colectarea apei și calitatea apei (protecție împotriva inundațiilor, rezervor de apă pentru perioadele secetoase, funcție de curățire)
Servicii culturale	Oportunități de turism în mijlocul naturii (ornitologie, promenade, pescuit sportiv etc., oportunități educaționale, conservarea patrimoniului cultural,...

Acesta este motivul pentru care majoritatea teritoriului acoperit de FLAG-ul polonez „Dolina Karpia” este alcătuită din situri Natura 2000, iar FLAG-ul valorifică în activitățile sale această recunoaștere a interesului pe care zona îl prezintă pentru mediu. De exemplu, FLAG-ul a creat produse speciale destinate pieței de nișă a

turismului ornitologic. Totodată, acesta promovează și alte forme de turism ecologic prin amenajarea unor trasee pentru ciclism și promenadă și prin susținerea refacerii capacității de producție a acvaculturilor locale, conservând în același timp integritatea peisajului tradițional ca habitat pentru viața sălbatică.

Aspectele principale ale secțiunii:

- > Impulsul politicilor destinate zonelor protejate este foarte puternic, ceea ce dovedește că aceste instrumente vor avea un impact tot mai mare asupra comunităților pescărești.
- > Există multe tipuri diferite de zone protejate, cu grade variate de protecție a mediului și constrângeri/opportunități asociate.
- > Zonele protejate contribuie la menținerea unor servicii ecosistemice esențiale și pot deveni caracteristice cheie ale economiei locale.
- > FLAG-urile îi pot ajuta pe actorii locali să-și asume un rol mai important la crearea unor zone protejate, dar aceasta implică și responsabilități mai mari pentru acești actori.

D.4 Susținerea tranziției către un sector al pescuitului mai durabil

Presiunea pe care o cunoaște sectorul pescuitului de a adopta practici de pescuit mai durabile a crescut de-a lungul anilor. Tranziția către o nouă PCP a accelerat această tendință (a se vedea secțiunea B3 pentru mai multe informații privind reforma PCP) și este clar în prezent că viitorul industriei piscicole depinde de succesul adoptării unei agende ecologice.

În multe cazuri, drumul către durabilitate nu este neapărat unul dificil. O simplă schimbare de perspectivă este adesea suficientă pentru a deschide calea unor practici de lucru îmbunătățite. În fapt, multe părți ale flotei utilizează deja tehnici și practici de pescuit care, cu ajustări minime, ar putea fi considerate durabile.

FLAG-urile dețin un rol important de susținere a industriei piscicole pentru ca aceasta să reflecteze asupra modului în care operează, susținându-i tranziția către durabilitate. Dincolo de sectorul propriu zis al pescuitului, FLAG-urile pot contribui și la mobilizarea comunităților pescărești în ansamblu, pentru a se alătura sectorului local al pescuitului în această tranziție.

Comunitățile locale pot sprijini sectorul propriu al pescuitului, de exemplu prin creșterea consumului de pește de proveniență locală (a se vedea programul de pescuit susținut de comunitate în ghidul FARNET nr. 3 pe tema adăugării de valoare produselor locale de pescuit³⁶) sau prin evidențierea eforturilor flotei locale de pescuit în atingerea de standarde durabile în cadrul activităților mai largi de promovare a zonei.

De asemenea, comunitățile locale pot susține sectorul local al pescuitului în cadrul procesului de obținere a certificării de mediu pentru capturi. Certificarea ecologică îi asigură pe clienți că ceea ce cumpără a fost produs în mod responsabil față de mediu. Există mai multe programe diferite de certificare, dar majoritatea implică un anumit cost pentru producător. În cadrul consolidării unor comunități durabile, aceasta din urmă ar putea participa la acoperirea costului procesului de certificare.

Totodată, FLAG-ul ar putea reprezenta o legătură pentru rețelele de cercetare și dezvoltare care caută soluții tehnice pentru practici de pescuit mai durabile. Acesta poate contribui la identificarea altor comunități care se confruntă cu probleme similare și poate colabora cu ele pentru identificarea de soluții.

O industrie de pescuit locală durabilă va fi în beneficiul tuturor:

- > al pescarilor,

prin îmbunătățirea capturilor pe termen mediu și asigurarea mijloacelor de trai pe termen lung (dată stabilită stabilizării resursei și a unei îmbunătățiri globale a imaginii sectorului și, prin urmare, a relației cu alte părți interesate);

- > al întregii comunități,

prin asigurarea viitorului unei resurse regenerabile care furnizează o varietate de servicii de mediu, prin furnizarea unui produs de înaltă calitate și prin consolidarea imaginii unui teritoriu responsabil, care își clădește viitorul cu propriile mâini.

Această abordare poate aduce beneficii politice pentru zona locală din partea actorilor regionali, naționali și europeni care încearcă să favorizeze creșterea ecologică în UE. De asemenea, poate contribui la atragerea de noi rezidenți și turiști dar și afaceri care sunt atrase de o zonă care asociază dinamismul economic cu o înaltă calitate a mediului.

Prin urmare, este normal ca responsabilitatea pentru asigurarea unui pescuit durabil să fie împărțită de toți actorii din teritoriu. În acest sens, prezentăm în continuare un proiect care conține multe dintre caracteristicile relevante pentru un proiect finanțat de Axa 4 (multi-sectorial, abordare în parteneriat, axat pe inovare), dar care, în acest caz, a fost susținut prin Axa 2 a FEP.

³⁶ https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET_Adding-value_Guide-3_RO.pdf

TSASOA: creșterea durabilității și integrării sectorului local al pescuitului

ITSASOA, care înseamnă „mare” (ca Marea Nordului, Marea Neagră, etc.) în limba bască, este și acronimul în limba franceză care conține obiectivul proiectului: conservarea oceanului prin susținerea IMM-urilor artisanale și a inovației tehnologice, atât în sectorul agricol, cât și în cel pescăresc.

În mod concret, proiectul a dezvoltat un lanț de aprovizionare cu biocombustibili, utilizat pentru funcționarea a două vase locale de pescuit de mici dimensiuni. Biocombustibilii sunt produși la nivel local prin utilizarea deșeurilor de la producția de floarea soarelui. Motoarele celor două vase de pescuit au fost modificate pentru a funcționa cu acest nou tip de combustibil. Proiectul oferă o alternativă atât producătorilor locali de floarea soarelui, prin dezvoltarea unei piețe noi pentru producția lor, cât și pescarilor locali, din perspectiva furnizării de carburant. Se contribuie astfel la creșterea durabilității sectorului pescuitului și a sectorului agricol local, consolidând, în același timp, legăturile a două dintre activitățile de producție primară ale teritoriului. Un beneficiu suplimentar provine din înlocuirea surselor tradiționale de energie obținută din combustibil fosil cu biocombustibili produși la nivel local.

Deși proiectul nu este susținut prin Axa 4, FLAG-ul ar putea preconiza susținerea producătorilor locali implicați în acest proiect pentru ca aceștia să-și poată valorifica viziunea de transformare a acestei idei într-o afacere și, astfel, de multiplicare a beneficiilor economice și de mediu. Inițiativa ITSASOA a fost dezvoltată de trei parteneri principali: Itsas Gazteria, o organizație pescărească locală, IFHVP (Institutul Francez al Uleiurilor Vegetale Pure) și Atelier Lan Berry, o companie de dezvoltare a IMM-urilor, împreună cu cinci organizații partenere.

Adăugarea de valoare la produsele pescărești locale

Local nu trebuie să însemne elementar. Există o motivație puternică pentru a promova crearea de valoare adăugată la nivel local. În felul acesta se asigură că cea mai mare parte a valorii generate sau aferente producției rămâne la nivel local, contribuind la crearea sau păstrarea locurilor de muncă. Valorificarea la maxim a producției locale înseamnă, de asemenea, că este nevoie de mai puțină materie primă pentru aceeași valoare adăugată, ceea ce face ca exploatarea resurselor să fie mai durabilă. Deoarece tema adăugării de valoare a făcut obiectul unui ghid specific al FARNET³⁷, nu vom intra în detalii cu privire la diferitele soluții posibile pentru creșterea valorii adăugate locale. În schimb, ne vom limita la prezentarea unui nou proiect dezvoltat de FLAG-ul Huelva (Andaluzia, Spania), care are drept obiectiv generarea de valoare din deșeuri de pește provenite de la piața locală de pește.

³⁷ https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET_Adding-value_Guide-3_RO.pdf

Perspectiva unui FLAG: FLAG-ul Huelva (Spania) – îmbunătățirea utilizării eficiente a resurselor prin utilizarea de deșeuri de pește locale³⁸

Compania de acvacultură Salinas del Astur, care crește și comercializează biban de mare și doradă, a identificat o oportunitate de afaceri în exploatarea resturilor și a deșeurilor de pește de la piața locală de pește. Anterior, nu numai că deșeurile de pește erau lipsite de valoare economică, dar producătorii locali erau nevoiți chiar să plătească pentru incinerarea acestora.

Prin finanțarea din Axa 4, Salinas del Astur a reușit să investească în utilaje care îi permit să-și producă propria făină de pește de înaltă calitate din deșeurile locale de pește. Cu ajutorul noilor utilaje și prin combinarea deșeurilor de pește cu resturi de pâine (provenite, de asemenea, din deșeurile de pâine colectate local), proiectul a transformat deșeurile într-o resursă

valoroasă, având totodată efecte pozitive pentru mediu. Prin acest proces, compania produce în prezent 50% din făina de pește consumată în activitățile sale de acvacultură. Într-o etapă ulterioară, compania are în plan să-și crească producția de făină de pește prin colectarea resturilor de pește de la o piață de pește învecinată (Isla Cristina), precum și a altor tipuri de deșeuri de pește și de fructe de mare provenite de la industria locală de conserve.

Deși activitatea a început doar în septembrie 2011, proiectul a creat deja un loc de muncă și a ajutat compania să-și reducă costurile cu făina de pește cu 50% (reprezentând economii de 20 000 de euro anual). De asemenea, a dat o nouă utilizare deșeurilor de pește și de pâine din piața locală. Nu în ultimul rând, a pus compania în legătură cu experți din diverse sectoare și regiuni ale Spaniei în căutarea unor noi metode de îmbunătățire a proceselor sale de producție. Aceasta va contribui la creșterea cunoștințelor specializate disponibile în zonă.

³⁸ A se vedea exemplul de bună practică FARNET nr. 018 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET_GP_018-ES08-EN_Fishmeal-from-fish-waste.pdf

Aspectele principale ale secțiunii:

- > Presiunea adoptării unor practici de pescuit mai durabile este în creștere.
- > Responsabilitatea asigurării unui pescuit local durabil ar trebui să fie împărțită de toți actorii unui teritoriu, deoarece întreaga comunitate va beneficia de pe urma unui sector al pescuitului solid și durabil.
- > FLAG-urile pot contribui la mobilizarea comunității locale pentru a sprijini sectorul pescuitului din zona proprie în tranziția către durabilitate.

D.5 Promovarea inovării ecologice albastre

Caseta informațională 8 • Economia ecologică albastră

Au trecut 20 de ani de la prima conferință de la Rio, unde s-a ajuns la un acord asupra conceptului de „dezvoltare durabilă”, pe baza raportului Bruntland. Deși s-au înregistrat progrese în tot acest timp, inclusiv în domeniul politicii de dezvoltare, pe teren rămân multe de făcut.

Astfel cum se subliniază în concluziile Consiliului European „Rio + 20: Căi către un viitor durabil”, este nevoie de o economie ecologică, favorabilă incluziunii, pentru a realiza o dezvoltare durabilă la nivel global. Ecologizarea economiei este esențială pentru promovarea creșterii echitabile pe termen lung, a locurilor de muncă ecologice, a utilizării eficiente a resurselor și a consumului și producției durabile, precum și a sănătății și bunăstării umane. Aceasta este ocazia favorabilă creării unui nou model global, pozitiv și inspirațional, de creștere economică care nu doar inversează tendințele negative în domeniul mediului, ci stimulează și dezvoltarea viitoare și crearea de locuri de muncă. Consiliul recunoaște în acest context nevoia de a lua în considerare conceptul de „economie albastră”, care extinde principiile economiei ecologice, printre altele, la conservarea și utilizarea durabilă a resurselor marine.

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/envir/128881.pdf

„Activitatea umană pe mare și în zonele costiere este esențială pentru stabilitatea noastră economică. Industriile care depind de mare, precum construcția de nave, pescuit și turism, contribuie cu miliarde de euro la economia europeană. Sectoarele emergente, precum energia eoliană offshore și biotehnologia albastră vor deține un rol-cheie în viitor. «Creșterea albastră» poate reprezenta una dintre ambițiile majore ale UE în următorii ani.” Comisarul european pentru mediu, Janez Potočnik.

Astfel cum s-a subliniat în diferite capitole ale acestui ghid, aspectele legate de mediu, fie că este vorba de schimbările climatice, de utilizările concurente sau de creșterea presiunii asupra resurselor limitate, sunt comune tuturor mediilor costiere și acvatice la nivel global. Se întâmplă totuși foarte des ca soluțiile să apară la nivel local, inclusiv prin generarea unor inițiative creative și inovatoare.

Într-un discurs susținut la conferința FARNET din noiembrie 2011 cu tema „Un viitor durabil pentru zonele pescărești europene”, dl Ernesto Penas Lado, director în

cadru Direcției Generale Afaceri Maritime și Pescuit (DG MARE) a Comisiei Europene, a declarat că FLAG-urile au o poziție strategică foarte bună pentru a orienta viitorul zonelor proprii:

„aceasta este probabil în mod foarte autentic o valoare importantă a Axei 4 în Europa, și anume prin aceea că permite oamenilor să testeze anumite lucruri, să inoveze. Dacă această inovare ar trebui să demareze la o scară mult mai mare, probabil că nu s-ar produce niciodată.”

FLAG-urile, cu componența lor multisectorială unică, sunt poziționate ideal pentru a promova inovarea. În fapt, privind dincolo de granițele tradiționale dintre diferitele sectoare active la nivel local (pescuit, turism, agricultură, producerea de energie etc.), FLAG-urile pot contribui la identificarea de noi soluții la probleme existente, precum și la crearea de dinamici noi între sectoare. Prin crearea de conexiuni între sectoare și prin punerea în comun a unor idei și expertize diferite, care nu au adesea oportunitatea de a interacționa, se vor naște noi colaborări și inovații.

Pentru a transforma acest potențial în beneficii pentru zonele lor, FLAG-urile trebuie să aibă o viziune clară privind potențialul de inovare albastră/ecologică (a se vedea Caseta informațională 8 privind economia albastră/ecologică), atât din perspectiva unor activități noi (prin sprijinirea unor activități existente pentru ca acestea să dezvolte modele de exploatare mai durabile), cât și a unor oportunități de nișă (de exemplu, prin axarea pe valori neglijate ale mediului). Astfel cum s-a evidențiat la punctul D1 al acestei secțiuni, identificarea diferitelor servicii ecosistemice în acțiune în zonele proprii, poate ajuta FLAG-urile să identifice oportunități de creștere albastră/verde.

Următoarele exemple prezintă unele dintre soluțiile care au fost elaborate, testate și implementate la nivel local, care demonstrează atât potențialul de creștere verde, cât și pe cel de creștere albastră al zonelor pescărești.

Perspectiva unui FLAG: FLAG-ul Insule mici și FLAG-ul Bornholm (Danemarca) – producția integrată de alge marine din insulele daneze³⁹

Influențat de cererea în creștere de alimente sănătoase, de dezvoltarea noii gastronomii nordice și de cererea pentru produse de tip sushi, consumul de alge marine este în creștere în multe părți ale Europei. Totuși, majoritatea algelor marine utilizate provin din afara UE. Recunoscând această situație, două FLAG-uri din Danemarca au evaluat provocările legate de producerea de alge marine în apele limpezi din jurul insulelor daneze. FLAG-urile au lucrat în echipă la dezvoltarea unui nou lanț valoric, bazat pe producția de alge marine comestibile. O caracteristică remarcabilă a acestui proiect este că, dincolo de orientarea către piață, este și integrat, în sensul că se preocupă de toate părțile diferite ale lanțului valoric, de la producția primară la diferite posibilități de adăugare de valoare și de marketing.

Această situație a fost facilitată de o colaborare care implică o varietate de actori locali diferiți, fiecare contribuind la proiect cu expertiza specifică: crescătorii locali de moluște se ocupă de producție, iar diverși întreprinzători locali (un specialist în cercetare și dezvoltare a mediului, un brutar, un producător de înghețată, un producător de ulei, patroni de restaurante, artiști etc.) analizează proiectul din perspectiva adăugării de valoare și a dezvoltării produsului. Aceasta a condus la crearea unui nou lanț valoric dinamic în niște insule daneze mici și îndepărtate, unde afacerile noi și locurile de muncă sunt puține, legând în același timp aceste zone îndepărtate de centre mai mari de activitate. În fapt, unele dintre produsele pe bază de alge de mare sunt în prezent comercializate în Copenhaga, pe când înghețata din alge de mare produsă în mica insulă Skarø a fost servită chiar și în unele zboruri lungi ale unui transportator aerian internațional.

³⁹ A se vedea exemplul de bună practică FARNET nr. 009 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/GP_009-DK13-14-EN_SeaweedProduction.pdf și filmul <http://www.youtube.com/watch?v=SfR8yJf29Zo>

Perspectiva unui FLAG: FLAG-ul Oeste (Portugalia) – crabul albastru sau pilado: o resursă locală neglijată⁴⁰

În Portugalia, „caranguejo pilado”, crabul albastru, este o specie care se găsește din abundență și este prinsă în mod frecvent în plasele pescarilor, dar aruncată înapoi în mare deoarece nu prezintă nicio valoare comercială. Cu toate acestea, se consideră că această specie este sursa unor compuși biologici valoroși, precum chitina și astaxantina. Proprietățile biologice și medicinale ale acestor substanțe sunt cunoscute de mai mulți ani, iar acestea sunt utilizate în prezent de industriile farmaceutice și biomedicale ca aditivi nutriționali, precum și pentru epurarea apei și regenerarea țesuturilor.

Recunoscând acest potențial și cu sprijinul FLAG-ului Oeste, Institutul Politehnic din Leiria a inițiat un studiu-pilot pentru a evalua potențialul crabului albastru ca sursă pentru acești compuși. Studiul, care va fi realizat în parteneriat cu pescari, companii biomedicale (CERAMED/ALTAKITIN) și alte institute de cercetare, va contribui la definirea proceselor de extracție și a circuitelor de distribuție care ar trebui realizate pentru a valorifica această resursă neglijată. Dacă are succes, proiectul ar putea fi o sursă de creștere ecologică și albastră pentru zona FLAG-ului, valorificând o resursă neglijată din mediul local.

⁴⁰ A se vedea exemplu de bună practică FARNET nr. 019 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/FARNET_GP_019-PT04-EN_crab-for-biomedicine.pdf

Aspectele principale ale secțiunii:

- > Amenințările la adresa mediului sunt adesea globale, dar se pot genera soluții inovatoare la nivel local.
- > FLAG-urile pot contribui la crearea unei noi dinamici între sectoare și părțile interesate care nu ar avea altfel multe posibilități de a interacționa. Aceasta poate conduce la colaborări, inovații și idei noi.
- > FLAG-urile ar trebui să evalueze potențialul de inovare albastră/verde al zonelor proprii, în special prin identificarea diferitelor servicii ecosistemice.

D.6 Eliberarea potențialului energiei din surse regenerabile în zonele pescărești

Unul dintre cele cinci obiective principale ale Strategiei Europa 2020 este obținerea a 20% din nevoile de energie ale UE din energie din surse regenerabile până la sfârșitul deceniului (a se vedea Caseta informațională 1 privind Strategia Europa 2020). Țări precum Suedia, Finlanda, Letonia și Austria au depășit deja în mod semnificativ acest obiectiv, iar zonele costiere reprezintă amplasamente ideale pentru unele dintre aceste surse de energie, precum energia eoliană, cea a valurilor și energia mare-motrică.

Sectorul energiei din surse regenerabile și industriile asociate au așadar toate șansele să fie tot mai prezente în viețile comunităților costiere. FLAG-urile pot acționa la diferite niveluri pentru a ajuta aceste comunități să beneficieze în urma acestei dezvoltări. Pot fi un catalizator pentru dezvoltarea acestor industrii în zonele proprii prin susținerea întreprinderilor și a factorilor interesați și prin sprijinirea acestora pentru a identifica asistența financiară și tehnologică necesară.

Cu toate acestea, deoarece multe proiecte în domeniul energiei din surse regenerabile sunt la scară largă, și adesea mult prea mari pentru a fi abordate doar de comunitățile locale, rolul FLAG-ului poate fi și de garantare a implicării comunității locale în proiecte vaste, conduse din afara zonei. Prin aceasta, se poate asigura că nu există un impact negativ al proiectului asupra comunității locale și, acolo unde este posibil, dacă aceasta beneficiază în mod real de pe urma unor astfel de proiecte la scară mare.

Comunitățile locale ca producători de energie din surse regenerabile

Astfel cum s-a menționat anterior, multe dintre proiectele în domeniul energiei din surse regenerabile sunt la scară mare, dar lucrurile pot sta și altfel. După cum arată exemplul de mai jos, comunitățile din unele zone ale UE au reușit să dezvolte proiecte locale în domeniul energiei din surse regenerabile.

Este adevărat totuși că nivelul minim al investițiilor pentru aceste proiecte depășește de obicei posibilitățile bugetare ale majorității FLAG-urilor, dar acestea pot contribui la asigurarea unei finanțări din alte surse disponibile (a se vedea Caseta informațională 9 pentru mai multe informații privind sursele de finanțare ale UE pentru proiecte în domeniul energiei din surse regenerabile). FLAG-ul, ca parteneriat între factori interesați multipli, este bine plasat pentru a fi vectorul unor astfel de proiecte la nivelul comunității. În fapt, numitorul comun al celor mai reușite proiecte locale în domeniul energiei din surse regenerabile este faptul că acestea reușesc să implice întreaga comunitate.

După cum se subliniază în mai multe studii (Bolinger, 2001⁴¹; Soerensen et al. 2002⁴²), informațiile despre dezvoltarea proiectului, participarea la procesele decizionale și implicarea financiară a comunității reprezintă trei factori pozitivi care cresc încrederea publică

⁴¹ Bolinger, M., 2001, *Community wind power ownership schemes in Europe and their relevance to the United States (Proiecte de proprietate a energiei eoliene comunitare în Europa și relevanța acestora pentru Statele Unite ale Americii)*, Lawrence Berkeley National Laboratory, mai 2001.

⁴² Soerensen, H. C.; Hansen, L. K.; Hammarlund, K. și Larsen, J. H., 2002, *Experience with and strategies for public involvement in offshore wind (Experiențe și strategii legate de participarea publică în energia eoliană offshore)*, apărut în *International Journal of Environment and Sustainable Development (IJESD)*, vol. 1, nr. 4

în astfel de proiecte. Foarte adesea, sunt create asociații – colaborări între cetățeni și autoritățile publice, iar membrii comunității, pe lângă implicarea chiar de la începutul proiectului, au oportunitatea de a investi financiar. Astfel de inițiative contribuie la creșterea gradului de acceptare al proiectelor în domeniul energiei din surse regenerabile și contribuie la depășirea rezistenței legate de impacturi precum zgomotul sau obstacolele vizuale.

De exemplu, insula daneză Samsø a reușit să-și acopere nevoile de energie în proporție de 100%, prin dezvoltarea unei combinații de surse diferite de energie regenerabilă (eoliană, solară și deșeuri). Anterior, insula se baza în mare măsură pe aflulul de turiști din perioada de vârf a lunilor de vară, pe când ocupațiile tradiționale precum pescuitul și agricultura erau în declin. Comunitatea a identificat oportunitatea unui nou viitor atunci când guvernul danez a lansat un concurs pentru selectarea unor comunități care folosesc „energii regenerabile”. A fost nevoie de mai puțin de 10 ani pentru ca această insulă cu 4 000 de locuitori să devină independentă din punct de vedere energetic, fapt care s-a produs în 2006.

Aceasta a transformat economia locală, majoritatea activităților comerciale și cetățenilor beneficiind de importante economii la energie, precum și de extinderea domeniilor de activitate existente (construcții, instalații electrice, etc.) și crearea de altele noi în domeniul producerii de energie din surse regenerabile.

De asemenea, a contribuit la marcarea Samsø pe hartă ca una dintre primele comunități din UE care își acoperă singură necesarul de electricitate din surse regenerabile, atrăgând astfel atenția politicianilor, a oamenilor de știință și a turiștilor. Proiectul Insula energiei din surse regenerabile reprezintă în prezent una dintre principalele atracții turistice ale insulei. Efectul de multiplicare a strategiei privind energia din surse regenerabile a fost așadar resimțit în întreaga economie locală.

Insula Samsø nu numai că a reușit să-și acopere nevoile de energie în proporție de 100%, dar a început să și exporte energie, generând astfel dividende pentru peste 450 de locuitori ai insulei care sunt acționari la diferite companii producătoare de energie.

Dincolo de beneficiile economice directe legate de strategia privind energia din surse regenerabile, s-a îmbunătățit semnificativ și calitatea aerului, a apei și a mediului terestru, cu reduceri semnificative ale emisiilor de gaze cu efect de seră și ale particulelor aeropurtate, ceea ce a condus la o îmbunătățire a serviciilor ecosistemice furnizate.

Mai multe informații privind comunitatea energiei din surse regenerabile de la Samsø pot fi găsite la următoarele adrese:

<http://energiakademiet.dk/en/om-energiakademiet/>

<http://energiakademiet.dk/wp-content/uploads/samsø-renewable-energy-island.pdf>

Caseta informațională 9 • Sprijinul UE pentru energia din surse regenerabile în zonele costiere

Zonele pescărești pot recurge la o gamă largă de instrumente instituite de Uniunea Europeană atât pentru cercetare, cât și pentru implementarea proiectelor în domeniul energiei din surse regenerabile. Toate inițiativele din domeniul cercetării tehnologice sunt promovate de Al șaptelea program-cadru pentru cercetare (FP7) al Uniunii Europene, în cadrul măsurii „producția de electricitate din surse regenerabile”⁴³. Investițiile de mică amploare necesare investigării și evaluării proiectelor, precum studii de fezabilitate, audit-uri energetice și activitățile pregătitoare pot fi finanțate parțial de instrumentul de finanțare ELENA⁴⁴ al Băncii Europene de Investiții. În plus, programul „Energie inteligentă – Europa”⁴⁵ sprijină cercetarea de piață, testarea noilor tehnologii și creșterea nivelului de informare a publicului în domeniul eficienței energetice și a energiei din surse regenerabile.

La nivel național, statele membre au implementat inițiative specifice de promovare a dezvoltării sectorului energiei din surse regenerabile prin intermediul legislației⁴⁶ naționale proprii, foarte adesea cu sprijinul Fondului European de Dezvoltare Regională (FEDER).

⁴³ FP7, despre producerea de energie din surse regenerabile: http://cordis.europa.eu/fp7/energy/about-electric_en.html

⁴⁴ Instrumentul de finanțare ELENA: <http://www.eib.org/products/elena/index>

⁴⁵ Energie inteligentă – Europa: <http://ec.europa.eu/energy/intelligent/>

⁴⁶ <http://www.res-legal.de/index.php?id=1&L=1>

Potențialul unora dintre principalele surse de energie regenerabilă din zonele pescărești ale UE

Energia eoliană

Conform Asociației Europene pentru Energie Eoliană, turbinele eoliene offshore produc aproximativ 5% din electricitatea UE⁴⁷. În 2010, sectorul energiei eoliene offshore a avut o cifră de afaceri de 2,6 miliarde de euro. Asociația raportează de asemenea că potențialul energiei eoliene în zonele de țărm este în cea mai mare parte concentrat în zonele agricole și industriale din nord-vestul Europei, iar cel mai mare potențial pentru producerea de energie eoliană offshore este în Marea Baltică, Marea Nordului și în zonele atlantice de mică adâncime.

Cu toate acestea, planurile pentru ferme eoliene (în zone interioare sau offshore) se pot lovi de o serie de obstacole legate de conflictele cu utilizatorii preexistenți (pescuit, acvacultură), activități în scopuri

recreative și turism, precum și de teama de degradare a peisajului. Și deși tot mai mulți oameni sunt conștienți de nevoia de a dezvolta surse de energie regenerabilă, proiectele locale de ferme eoliene suferă frecvent de sindromul NIMBY, „Not In My Backyard” („nu în curtea mea”), cauzat de idei preconcepute legate de inconvenientele potențiale. Astfel cum s-a menționat în secțiunea precedentă, rolul FLAG-ului în acest caz ar putea fi de a asigura și facilita implicarea comunității ca element de bază pentru evitarea acestor conflicte potențiale.

De asemenea, sunt posibile și conflicte cu unele obiective de protecție a mediului. După cum se subliniază în recentul raport al Agenției Europene de Mediu (AEM) privind potențialul energiei eoliene în zonele de țărm și cele offshore⁴⁸, se estimează că zonele Natura 2000 și alte zone de țărm care impun constrângeri de mediu pentru producerea de energie eoliană reduc potențialul tehnic cu doar 13,7%. Pe de altă parte, constrângerile de mediu offshore au un impact mult mai important.

⁴⁷ Asociația Europeană pentru Energie Eoliană, *Statistici europene 2010*: http://www.ewea.org/fileadmin/ewea_documents/documents/statistics/EWEA_Annual_Statistics_2010.pdf

⁴⁸ Agenția Europeană de Mediu, *Potențialul energiei eoliene în zonele de țărm și cele offshore*, 2009, <http://www.energy.eu/publications/a07.pdf>

Energia valurilor și cea maremotrică

Conform estimărilor AEM⁴⁹, capacitatea instalată în Europa pentru producerea de energie a valurilor, maremotrică și a oceanului în 2010 era încă foarte marginală în comparație cu alte surse marine de energie regenerabilă, precum cea eoliană offshore, fiind însă așteptată o creștere semnificativă până în 2020.

Utilizarea acestor surse de energie regenerabilă este și va continua să fie distribuită în mod inegal între statele membre, în special datorită condițiilor geografice și meteorologice specifice pe care le necesită. De fapt, conform așteptărilor⁵⁰, până în 2020, Regatul Unit va fi responsabil, el singur, pentru 61% din producția totală a UE, urmat la distanță de Franța (18%), Țările de Jos (8%) și Portugalia (7%). Unele investiții minore vor mai fi realizate în Malta, Spania și Irlanda.

Energia maremotrică poate fi valorificată prin două mijloace diferite: baraje mareice (acumulări de apă marină prin construirea unui baraj sau a unei lagune mareice care produce electricitate atunci când apa intră sau iese) și curenți mareici (care produc energie prin curgerea rapidă a apei în curentul mareic).

⁴⁹ <http://www.eea.europa.eu/highlights/massive-renewable-energy-growth-this>

⁵⁰ <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/national-renewable-energy-action-plans>

Chiar dacă tehnologia pentru producerea energiei maremotrice este matură, aceste instalații necesită condiții geografice foarte specifice pentru a fi profitabile, precum și investiții considerabile. De asemenea, inundațiile cauzate de aceste instalații pot avea efecte de mediu negative asupra ecosistemelor estuarelor/golfurilor unde sunt instalate. Cea mai mare stație de energie maremotrică existentă se află în estuarul Rance, în nordul Franței. Această uzină electrică a fost construită în 1966 și produce 240 MW pe an.

În schimb, sistemele pe bază de curenți mareici sunt mai versatili și pot fi dezvoltate la scară mare sau mică. Totodată, acestea au un impact de mediu mai scăzut, iar tehnologia disponibilă progresează foarte rapid. Acești factori reprezintă motivele principale pentru care proiectele ce utilizează această abordare sunt preferate de autorități publice, companii private și comunități costiere.

În cazul energiei valurilor, aceasta se află încă într-un stadiu incipient și nu este încă fezabilă din punct de vedere economic. De fapt, majoritatea testelor efectuate până în prezent au beneficiat de un sprijin financiar public semnificativ. Impactul de mediu este limitat totuși, generând conflicte doar cu alte activități din unele zone sensibile.

Asigurarea de beneficii pentru comunitățile locale în urma investițiilor la scară largă în energie din surse regenerabile

În anumite cazuri, proiectele în domeniul energiei din surse regenerabile sunt prea mari pentru a fi inițiate la nivel local și, prin urmare, sunt gestionate și operate din exterior de către companii naționale sau companii private mari.

FLAG-urile din zonele cu un potențial ridicat pentru producerea de energie din surse regenerabile ar trebui să analizeze impactul pozitiv sau negativ pe care astfel de dezvoltări l-ar putea avea asupra zonelor lor și felului în care s-ar putea integra în strategia proprie.

Aceste proiecte la scară mare ar putea presupune instalarea de sisteme și de infrastructură în mare (la adâncimi mai mici sau mai mari) care pot genera conflicte potențiale cu activitățile de pescuit, acvacultură și chiar turism. De asemenea, acestea pot avea și un impact asupra mediului, care trebuie evaluat pentru a reduce la minimum efectele negative asupra furnizării anumitor servicii ecosistemice (impact asupra curenților marini, rutelor de migrație ale păsărilor sau peștilor etc.). Totuși, este nevoie de o serie de activități auxiliare pentru a dezvolta astfel de proiecte la scară mare, ceea ce oferă posibilități favorabile pentru participarea IMM-urilor locale și a altor factori interesați.

FLAG-urile dețin o poziție privilegiată pentru a facilita discuțiile cu promotorii proiectelor și pentru a stabili o poziție comună la nivelul diferitelor părți interesate de la nivelul FLAG-ului, o poziție care poate fi apoi prezentată și susținută la nivelurile adecvate pentru a maximiza beneficiile pentru comunitatea locală.

În zonele FLAG-urilor unde există proiecte de ferme eoliene, ar trebui să se încerce creșterea nivelului de comunicare între operatorii fermelor eoliene, pescari și acvacultori, precum și cu reprezentanții inițiativelor de amenajare a spațiului marin. Astfel cum se evidențiază în Caseta informațională 10, operatorii de ferme eoliene adesea nu iau în calcul posibilitatea unor activități de pescuit sau acvacultură în siturile acestora, dar există tot mai multe dovezi că acestea pot coexista.

Caseta informațională 10 • Studiul ILVO: un loc pentru instalații pasive și producție de crustacee în zonele de ferme eoliene

„Necunoscut, neapreciat”: operatorii de ferme eoliene offshore au tendința de a considera pescuitul și maricultura drept amenințări, iar reciprocă este de asemenea valabilă. Totuși aceste activități pot coexista și pot avea chiar un efect de sinergie.

În Belgia, pescuitul marin flamand se confruntă cu diferite amenințări. Pe lângă prețurile în creștere la carburanți, criza economică și problemele ecologice, utilizarea intensivă a mării și desemnarea unor zone protejate conduc, de asemenea, la o reducere a zonelor tradiționale de pescuit.

Un studiu recent al Institutului Științific Flamand pentru Agricultură și Pescuit (ILVO) demonstrează faptul că în anumite condiții juridice și tehnice, metodele pasive de pescuit și unele tehnici de acvacultură ar putea fi permise în zone de ferme eoliene. În fapt, se așteaptă ca numeroase populații de pești și crustacee să prospere în aceste zone (de ex. bibanul de mare, crabul și homarul) datorită așa-numitului „efect de recif”, care a fost deja observat și evaluat de mai multe studii⁵¹. Acestea sunt specii care pot fi capturate în mod durabil de către mici operatori, fără riscul de a avea un impact asupra instalațiilor producătoare de energie.

Riscurile asociate activităților de pescuit în cadrul fermelor eoliene depind în mare măsură de capacitatea și de dimensiunea vaselor. Conform raportului, „vasele mici, ușoare, precum cele utilizate pentru pescuitul pasiv (de obicei < 150 GT) nu prezintă nicio amenințare pentru fermele eoliene în caz de coliziune. Odată ce dimensiunea vaselor depășește 1 000 GT, riscul crește.”

<http://www.ilvo.vlaanderen.be/NL/Onderzoek/Visserij/Technischvisserijonderzoek/Maripas/tabid/5348/language/nl-BE/Default.aspx> (în olandeză)

⁵¹ Petersen, J. K. și Malm, T., 2006, *Offshore Windmill Farms: Threats to or Possibilities for the Marine Environment (Fermele eoliene offshore: amenințări sau posibilități pentru mediul marin)*, apărut în publicația *Ambio* 35(2): 75–80.

Aspectele principale ale secțiunii:

- > FLAG-urile pot sprijini comunitățile locale pentru ca acestea să devină producători de energie.
- > Toate proiectele locale de succes în domeniul energiei au reușit să implice comunitatea locală în inițiativele lor.
- > Sunt disponibile diferite tehnologii, care necesită condiții de operare diferite și care pot conduce la diferite tipuri de conflicte.
- > FLAG-urile pot ajuta comunitățile locale să-și apere sau să-și promoveze interesele față de promotorii externi ai unor proiecte la scară mare.

E. Concluzii

Privind dincolo de constrângerile legate de conservare și protecție, mediul poate fi o sursă de creștere și oportunități. Această creștere nu doar valorifică resursele regenerabile, ci asigură și prețuiește conservarea unui mediu sănătos și a serviciilor ecosistemice asociate acestuia.

Valoarea mediului ar trebui să fie măsurată nu doar din perspectiva beneficiilor financiare generate de utilizarea economică directă, ci ar trebui să țină cont și de serviciile ecosistemice deseori neglijate, care condiționează durabilitatea și existența tuturor activităților economice.

Recunoașterea acestora generează atât oportunități cât și responsabilități: oportunități privind noile perspective pe care le deschide pentru a maximiza câștigurile de pe urma capitalului local de mediu; și responsabilități privind asigurarea durabilității resurselor de mediu, promovând, în același timp, creșterea ecologică.

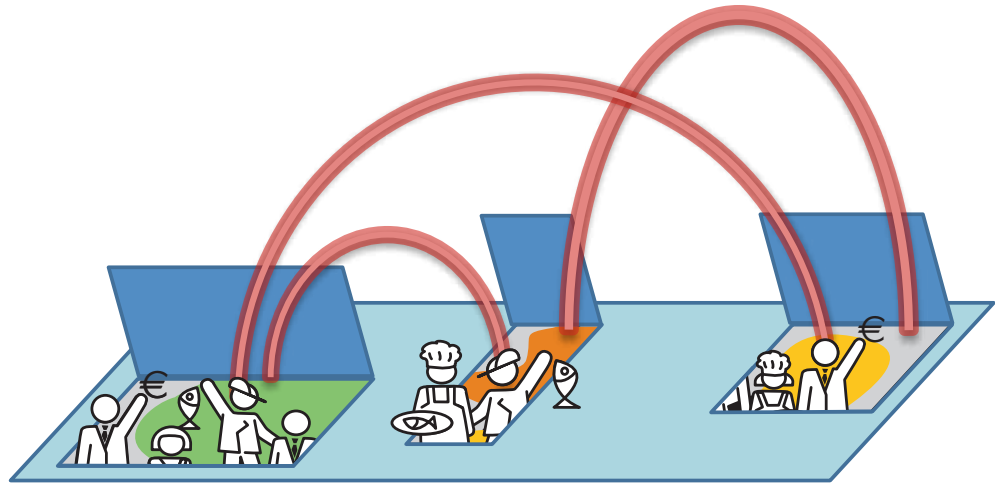
Odată ce recunoaștem că mediul furnizează elementele esențiale pentru toate activitățile economice locale, ne putem apoi îndrepta către o utilizare maximă a potențialului capitalului de mediu pentru zona locală.

FLAG-urile, ca organisme multilaterale dotate cu anumite capacități decizionale, sunt plasate ideal pentru a genera o nouă dinamică și pentru a promova creșterea ecologică la nivel local. În acest ghid au fost evidențiate diferite soluții, precum și instrumente și exemple. Totuși, în cele din urmă, FLAG-urile trebuie să poată identifica singure o cale proprie către o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, bazată pe utilizarea rațională și protejarea propriului capital de mediu.

Figura 5 – Rolul FLAG-urilor în optimizarea utilizării resurselor

FLAG-urile ca nuclee de conectare între **stakeholder-ii ecosistemului**:

Deschiderea / întărirea ferestrelor de cooperare între "resursele/utilizatorii/necesitățile" izolate



FLAG-urile pot acționa pe mai multe niveluri

Cartografierea **nevoilor**

+

Cartografierea
utilizatorilor

+

Cartografierea
resurselor





FARNET Support Unit

Rue de la Loi 38 – B-1040 Bruxelles
T +32 2 613 26 50 – F +32 2 613 26 59
info@farnet.eu – www.farnet.eu